

บทละครนอก

ไกรทอง

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

บทละครนอก

ไกรทอง

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
(รัชกาลที่ ๒)

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

บทละครนอกเรื่อง ไกรทอง
สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๕๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๕๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๕๐

จำนวน ๔๕,๐๐๐ เล่ม

๘๙๕.๙๑๒ พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ.

บทละครนอกไกรทอง/บรรณาธิการโดยบุษบา ประภาสพงศ์
และคนอื่นๆ. -- กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวง-
ศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

๙๒ หน้า.

ISBN 974-268-2135

๑. ไกรทอง. ๒. บุษบา ประภาสพงศ์, บรรณาธิการ.
๓. ชื่อเรื่อง.

ภาพปก

ภาพฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ภาพรองพื้นปก

ลายก้านแย่งดอกใน ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ภาพประกอบเรื่อง

ภาพวาดฝีมือนายเดชา สายสมบูรณ์

คำนำ

หนังสือชุดบทละครนอก ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๕ เรื่อง คือ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และควี และเป็นบทพระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ เรื่อง คือเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย นี้ คณะกรรมการคิดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมี ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส เป็นประธาน และมีผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ร่วมเป็นกรรมการ เห็นพ้องต้องกันว่า บทละครนอกชุดนี้เป็นหนังสือ บทกลอนอย่างวิเศษ สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการเขียน และการแต่งบทละครได้ เป็นอย่างดี ทั้งเนื้อเรื่องก็ให้ความเพลิดเพลิน ก่อปรด้วยสาระข้อคิด ซึ่งอาจปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคมโดยรวมได้ กรมวิชาการจึงนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่แก่ โรงเรียน ห้องสมุด และหน่วยงานอื่นๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองพระราชมารยาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ว่า ปัจจุบันหนังสือวรรณคดีเก่าๆ หาอ่านยาก กระทรวงศึกษาธิการจะนำหนังสือดีๆ เหล่านี้มาจัดพิมพ์ใหม่

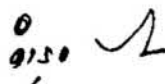
บทละครนอกชุดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงกล่าวไว้ในคำนำหนังสือประชุมบทละครนอกพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๖๕ ว่า เรื่องละคร ๖ เรื่องนี้ เดิมเป็นนิทานในนิบาตชาดกบ้าง นิทานในปัญญาสาขดกบ้าง เป็นนิทานพื้นเมืองมาแต่โบราณบ้าง บางเรื่องก็เชื่อถือกันว่าเป็นเรื่องจริง และรู้จักแพร่หลายมาแต่โบราณ จึงมีผู้นำนิทานทั้ง ๖ เรื่องนี้มาแต่งเป็นบทเล่นละครกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานี เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงเลือกละครนอกบางเรื่องมาพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่เฉพาะตอนที่จะให้ละครผู้หญิงของหลวงเล่น คือ เรื่องไชยเชษฐา ทรงพระราชนิพนธ์และแก้ไขตัดทอนได้เป็นหนังสือ ๓ เล่มสมุดไทย เรื่องสังข์ทองทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต เป็นหนังสือ ๖ เล่มสมุดไทย เรื่องไกรทอง ๒ เล่มสมุดไทย เรื่องมณีพิชัย ๑ เล่มสมุดไทย เรื่องควี ๔ เล่มสมุดไทย แต่เรื่องสังข์ศิลป์ชัยนั้น กล่าวกันว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งถวายเมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นแต่ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไข เป็นหนังสือ ๒ เล่มสมุดไทย พระราชนิพนธ์บทละครนอก ทั้ง ๖ เรื่อง จึงรวม

เป็นหนังสือ ๑๔ เล่มสมุดไทยด้วยกัน ส่วนลำดับที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เห็นจะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐาก่อน แล้วจึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ตามลำดับที่กล่าวมา ยกเว้นเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละครนอกทั้ง ๖ เรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพโปรดให้ตรวจชำระต้นฉบับที่อยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร แล้วจัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในงานทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ในครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับเขียนรูปภาพประกอบ ๔ รูป คือรูปภาพเรื่องสังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และคาวิพระวิทย์ประจาง (จ่าง โชติจิตรกะ) เขียนรูปภาพเรื่องไชยเชษฐ์ และสังข์ศิลป์ชัย

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ กรมวิชาการได้อาศัยหนังสือบทละครนอก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นหลัก สอบเทียบเคียงกับฉบับซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์แจกในงานฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ประกอบกัน อาศัยภาพเขียนดังกล่าวข้างต้นมาเป็นภาพปก ส่วนภาพประกอบเรื่องนั้นก็อาศัยภาพจิตรกรรมฝาผนัง ยกเว้นเรื่องไกรทองกับเรื่องมณีพิชัย ซึ่งมอบให้ นายเดชา สายสมบูรณ์ เป็นผู้วาด นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิเรียบเรียงเนื้อหาส่วนที่เป็นการอธิบายความเป็นการเพิ่มเติมไว้ด้วย

สำหรับบทละครนอกเรื่องไกรทองนี้ นางปรุงศรี วัลลิโถม เรียบเรียงพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยาวัฒนา เรียบเรียงบทนำเสนอ นายชนินท์ สุขเกษิ เรียบเรียงเนื้อเรื่องย่อ นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยัง และนายชนินท์ สุขเกษิ จัดทำคำอธิบายศัพท์ กรมวิชาการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้อบรมมือกันจัดทำหนังสือชุดนี้ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(นายออรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๓ มีนาคม ๒๕๕๐

สารบัญ

หน้า

พระราชประวัติ	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑
บทนำเสนอ	มุมมองที่นำมาลงในเรื่องไกรทอง	๘
เล่าเรื่องย่อ	เชิญชวนอ่านนิทานเรื่องไกรทอง	๑๓
เนื้อเรื่อง		
ตอนที่ ๑	นางวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ	๑๗
ตอนที่ ๒	ไกรทองตามนางวิมาลากลับไปถ้ำ	๕๓

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพ ณ นิวาสสถานตำบลอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม เมื่อวันพุธที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ตรงกับวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีชุนนพศก จุลศักราช ๑๑๒๙ อันเป็นเวลาก่อนที่สมเด็จพระบรมชนกนาถจะเสด็จเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามเดิมว่า “ฉิม” เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนาให้ดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ขณะทรงมีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา มีหลักฐานตามพระราชพงศาวดารว่า

ปรากฏในคำลูกขุนปรึกษาความชอบผู้ที่ได้สนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมาแต่ก่อนว่า ในบรรดาพระราชวงศ์มีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์เดียวที่ได้โดยเสด็จตามพระองค์มาในการศึกสงครามทุกครั้งทุกคราว จึงโปรดให้สถาปนาพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าต่างกรม ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

ครั้นถึงปีชาลอัฐศก พ.ศ. ๒๓๔๙ เมื่อพระชนมายุ ๔๐ พรรษา ทรงรับอุปราชภิเษกเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงได้เสด็จเกลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ เจริญพระปรมาภิไธยว่า “พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย” ได้เสด็จดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีวอก จศก พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชนมายุได้ ๕๘ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้ในราชการทุกด้านทุกสาขาคตลอดระยะเวลา ๑๖ ปีที่เสวยราชสมบัติ บ้านเมืองมีศึกสงครามแต่เพียงครั้งเดียว คือ เมื่อแรกขึ้นเสวยราชย์ พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงเป็นโอกาสให้ได้ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเป็นทั้งนักรบ นักปกครอง นักบริหาร ศิลปิน กวี และช่าง ได้ทรงทำนุบำรุง สร้างสรรค์ประเทศให้พัฒนาเจริญไกรทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้าขาย การต่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดคือด้านศิลปวัฒนธรรม ในรัชสมัยของพระองค์เป็นยุคที่บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข มีเวลาว่างจากศึกสงคราม และพระองค์ยังทรงดำเนินวิเทโศบายทางการเมืองอย่างชาญฉลาด ทรงรักษาสัมพันธไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทรงแต่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงปักกิ่ง ทรงผูกมิตรกับประเทศตะวันตกทั้งอังกฤษและ

โปรตุเกส นอกจากนั้นในรัชกาลนี้ยังได้ช้างเผือกมาสู่พระบารมีถึง ๖ เชือก และเป็นช้างเผือกที่สำคัญถึง ๓ เชือก จึงทรงได้รับพระราชสมญาว่า “พระเจ้าช้างเผือก” ซึ่งเป็นมูลเหตุให้มีธงชาติรูปช้างเผือกอยู่กลางผืนธงแดงแต่ครั้งนั้น และเป็นผลให้พระเกียรติยศแผ่ไพศาลไปทั่วทิศ

ในด้านพระศาสนาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงอุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ แล้วได้เสด็จไปประทับ ณ วัดสมอราย หรือวัดราชาธิวาสจนตลอดพรรษา ครั้นเมื่อได้ครองราชสมบัติแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำนุบำรุงพระศาสนานานัปการ โปรดให้จัดส่งพระสมณทูตไปเจริญทางพุทธศาสนาที่ประเทศลังกา เพื่อค้นหาพระไตรปิฎกที่ชำรุดสูญหาย มาเพิ่มเติมและสอบทาน โปรดให้สังคายนาบทสวดมนต์ รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้แต่ง “มหาชาติคำหลวง” ที่ขาดสูญไป ๖ กัณฑ์ คือ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี สักกบรรพ และฉกษัตริย์ ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ และโปรดให้ท่องพระศรีมหาโพธิ์ที่นับถือกันว่าเป็นต้นที่สืบมาจากต้นที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ณ ภายใต้ต้นมาปลุกไว้ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดสระเกศอีกด้วย นอกจากนั้นยังทรงสร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่น วัดสุทัศนเทพวราราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น โดยเฉพาะวัดอรุณราชวราราม ซึ่งถือเป็นพระอารามประจำรัชกาลนั้น โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถ

และพระวิหารขึ้นใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสในที่ประชุมเสนาบดีสภาเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ว่า “พระปรารภคองคนี้เป็นเครื่องระลึกสำหรับชาติ” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้ทรงเป็นยอดในด้านงานศิลปกรรมของไทย ทรงกล่าวถึง พระระเบียงรอบพระอุโบสถว่า การวางผังและการทำลวดลาย งดงามยิ่งกว่าพระระเบียงใดๆ ในประเทศ นอกจากนี้ยังทรงฟื้นฟู ประเพณีวิสาขบูชาให้มีความสำคัญระดับชาติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเอาพระทัยใส่ และส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น วรรณคดี กวีนิพนธ์ นาฏศิลป์ รวมทั้ง ด้านศิลปกรรม อันได้แก่ การช่างทั้งปวง มีจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม เป็นต้น ช่วงรัชกาลของพระองค์ จัดเป็นยุคทองแห่งวรรณคดีและศิลปกรรม ที่เจริญสูงสุดในสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น พระราชพงศาวดารของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ที่ว่าด้วยพระราชนุกิจรัชกาลที่ ๒ พรรณนารายละเอียดไว้ ดังนี้

ตอนเช้าเสด็จลงทรงบาตร เสด็จออกเลี้ยงพระในท้องพระโรง ทรงฟังรายงานพระคลังมหาสมบัติและเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนางเหมือน เมื่อรัชกาลที่ ๑ แต่ตอนกลางวันอันเป็นเวลาสำหรับประภาษราชกิจฝ่ายในนั้น มักทรงการช่าง ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดการช่าง ต่างๆ การแกะสลัก ทรงได้ชำนาญด้วยฝีพระหัตถ์ โปรดฯให้ตั้งโรงงาน สำหรับช่างมหาดเล็กขึ้นข้างในพระราชวัง มีเวลาเสด็จลงประภาษการช่าง ทุกๆ วัน ครั้นเวลาบ่ายอันเป็นเวลาสำหรับสำราญพระราชอิริยาบถ เสด็จ

ออกประทับที่เลี้ยวท้องพระโรง ทรงฟังรายงานการก่อสร้างบ้าง และเบิกกวี
เข้าเฝ้าทรงพระราชนิพนธ์บทละครบ้าง เวลาค่ำ เสด็จออกทรงธรรม
และทรงฟังรายงานต่างๆ และต่อนั้นเสด็จออกขุนนางเหมือนอย่างใน
รัชกาลที่ ๑ แต่เสด็จออกในท้องพระโรงบ้าง บางวันก็เสด็จออกที่พระที่นั่ง
สนามจันทร์ ซึ่งทรงสร้างขึ้นใหม่บ้าง เสด็จขึ้นเวลาราว ๒๑ นาฬิกา แล้ว
สำราญพระราชอิริยาบถข้างฝ่ายใน เช่นทอดพระเนตรละคร หรือเสด็จ
ลงสวนขวา เป็นต้น ต่อไปจนสิ้นเวลา

พระราชवरวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ “น.ม.ส.”
กวีเอกของสมัยรัตนโกสินทร์อีกพระองค์หนึ่งได้ถวายพระเกียรติ
สดุดีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้ในหนังสือ สามกรุง ว่า

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ล้วนเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ทรงคุณค่า
เลิศล้ำ ฝ่ายกวีนิพนธ์ นอกจากผลงานร้อยกรองแล้ว ยังมีเอกสารที่สำคัญ
อย่างยิ่งอีกชิ้นหนึ่งคือ “ร่างตราเมืองเวียงจันทน์” เมื่อวันศุกร์ เดือน ๒ ขึ้น
ค่ำ ๑ จุลศักราช ๑๑๘๑ ปีเถาะ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วฉบับเดียว
ของพระองค์ที่เหลืออยู่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราช
วิจารณ์หนังสือ ร่างตราเมืองเวียงจันทน์ ไว้ว่า

กรมหลวงดำรงไปค้นได้ร่างตรามีขึ้นไปถึงเจ้าอนุเวียงจันทน์
ว่าด้วยเรื่องทำสวน นีมีข้อความละเอียดละออไพเราะดีมาก ควรจะเห็นได้ว่า
เป็นพระกระแสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรับสั่งเรื่องเอง ไม่ใช่
เจ้าพระยาอภัยภูธรแต่งเป็นแน่ ต้องเป็นผู้ที่ได้คิด และได้เห็นงานแล้วจึงจะ
เรียงลงได้ เพราะราวกับละคร...

จากพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังกล่าว น.ม.ส. จึงได้สดุดี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไว้ในหนังสือสามกรุงว่า

ทรงรับมรดกบ้าน	เมืองดี
สมล้ำกำลังมี	มากไว้
รู้รู้ทั่วธานี	เนาสุข
ปวงราษฎร์ปราศร้อนไต่	ร่มเจ้าจอมสยามมา
หลายอย่างต่างแยกให้	อุปถัมภ์
ศิลปะวิศวกรรม	กอบแก้ว
บทกลอนละครรำ	วางรูป
กวีรัตนวิวัฒนเชื้อ	เชิดชั้นวรรณคดีฯ

พระเกียรติคุณและความเป็นอัจฉริยะของพระองค์มิได้เป็นที่ประจักษ์เฉพาะพสกนิกรชาวไทยเท่านั้น แต่ยังแผ่ไพศาลไปยังนานาประเทศทั่วโลก ในโอกาสชิตสมัยครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ยกย่องให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๑ สืบเนื่องจากการจัดงานเฉลิมพระเกียรติดังกล่าว มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้ก่อกำเนิดขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธินี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่แรก

และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นประธานกรรมการมูลนิธิฯ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๔ ได้มีการสร้างอุทยานพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ขึ้น และราชการได้ถือเอาวันพระบรมราชสมภพของพระองค์ คือวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็น “วันศิลปินแห่งชาติ” ตราบเท่าทุกวันนี้

บทนำเสนอ มุมมองที่นำมาลงในเรื่อง ไกรทอง

ความเป็นมา

บทละครนอกเรื่องไกรทอง มีที่มาจากนิทานชาวบ้าน คือ เป็นเรื่องที่เล่าขานกันในหมู่ชาวบ้านมาแต่โบราณ มีลักษณะเป็น ตำนานท้องถิ่น และเชื่อว่ามีเค้าความจริง และอาจสามารถ เชื่อมโยงเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยอ้างอิงถึงสถานที่สำคัญๆ ในเนื้อเรื่องได้ ลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ตำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ใน “ตำนานพระราชนิพนธ์ บทละครนอก” ว่า

เรื่องไกรทองก็ถือกันว่าเป็นเรื่องจริงอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวกันว่า ตำบลบ้านนายไกรที่แม่น้ำอ้อม ในแขวงจังหวัดนนทบุรีเป็นบ้านเดิมของ เจ้าไกรทอง และที่เมืองพิจิตรเก่าก็ยังมีตำบลเรียกว่า วังชาลวัน และ บ้านดงเศรษฐี อ้างว่ามาแต่เรื่องไกรทองปรากฏอยู่

บทละครนอกเรื่องไกรทองมีอยู่สองตอน คือ ตอนที่ ๑ นางวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ และตอนที่ ๒ ไกรทองตาม นางวิมาลากลับไปถ้ำ ทั้งสองตอนนี้เป็นบทพระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่าสืบกันมาว่ามูลเหตุ การทรงพระราชนิพนธ์นั้นเนื่องมาจากคำกล่าวของสุนทรภู่ ที่ว่า เจ้านายไม่อาจทรงแต่งกลอนให้เป็น “สำนวนชาวตลาด” อย่าง สุนทรภู่ได้ พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง บทละคร

สองตอนนี้เป็นอย่างสำนวนชาวตลาด โดยตลอด เพื่อลบคำ
ปรามาสของ “กวีชาวบ้าน” อย่างสุนทรภู่

เนื้อเรื่องไกรทองเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านแท้ๆ และ
โดยวิธีการแต่งก็เป็นอย่างสำนวนชาวตลาด จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจ
ได้ว่า เหตุใดบทละครนอกเรื่องนี้จึงเน้นเนื้อหาเฉพาะตอนที่
สนุกสนาน มีบรรยากาศอย่างที่บ้านจะชอบใจ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย และผู้ชมละครมีจินตนาการร่วมกันถึง
ดินแดนใต้ที่คนธรรมดาสามัญไม่อาจจะไปถึงได้ แต่จะต้องเป็น
ผู้กล้าหาญ มีวิชาอาคมแก่กล้า เป็นศิษย์มีอาจารย์ อย่างไกรทอง
เท่านั้น จึงจะสามารถดันดันไปถึง ทั้งยังปราบจระเข้ร้ายอย่าง
พระยาชาลวันและยังได้ภรรยาของชาลวันเป็นภรรยาของตน การ
ใช้ฉากเมืองพิจิตร อันเป็นเมืองท่าเก่าแก่ริมฝั่งแม่น้ำยม ศูนย์รวม
ของพ่อค้าชาวที่อยู่รวมตัวกันเป็น “ดงเศรษฐี” จึงให้ภาพประทับใจ
ส่วน “วีรบุรุษ” ต่างถิ่นจากเมืองนนทบุรีอย่างไกรทองเป็นแบบฉบับ
ของผู้ชายที่เก่งกล้าทั้งด้านวิชาอาคม มีฝีมือเป็นที่ประจักษ์ลือเลื่อง
ขณะเดียวกันก็เป็นนักเลงนักรักที่ลือลั่นกันไปทั่ว จะมีภรรยาเป็น
ลูกเศรษฐีก็ได้ มีภรรยาเป็นจระเข้ก็ได้ โดยภาพรวมไกรทองจึง
มิใช่คนธรรมดา แต่เป็นคนพิเศษ เรื่องของไกรทองจึงเป็นที่เล่าขาน
กันไม่รู้เบื่อมาโดยตลอด ที่ใดมีจระเข้ที่นั่นก็มักจะรู้เรื่องไกรทอง

การอ่านบทละครนอกเรื่อง ไกรทอง ให้ความเข้าใจใน
สังคมและค่านิยมของสังคมไทยในอดีต ค่านิยมในสังคมหนึ่งๆ
อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเงื่อนไขทางสังคม ไม่ว่าทางเศรษฐกิจ
การเมืองหรือวัฒนธรรม สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมทั้งหลาย

คือมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลง โดยมีวิวัฒนาการมาตามลำดับเวลา ปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า ในทางนิตินัย ผู้หญิงไทยได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในแง่ที่ผู้ชายไทยมีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้เพียงหนึ่งเดียว ส่วนในทางพฤตินัย ผู้ชายไทยจำนวนไม่น้อยก็ได้ปรับเปลี่ยนตนเองในเรื่องความรักและความรับผิดชอบต่อครอบครัว ดังนั้น บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมแบบไกรทอง อาจได้รับความชื่นชมว่าเลิศเลอตามสังคมแบบหนึ่งในยุคสมัยหนึ่ง ดังที่ปรากฏเป็นคำร่ำฟุ้งของไกรทองว่า

ให้คนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้

จะมีผู้สรรเสริญสืบไป

ในสมัยก่อน บ้านเมืองของเราคงประสบปัญหาน้ำท่วม น้ำหลากเป็นประจำทุกปี แต่ละปีก็คงมีชาวบ้านถูกน้ำซัดพัดพาหายสาบสูญไป บ้างก็ถูกจระเข้คาบเอาตัวไป ดังที่ยังคงปรากฏเป็นข่าวแม่ในปัจจุบันนี้ เหตุการณ์สำคัญในเรื่องเริ่มขึ้นเมื่อลูกสาวเศรษฐีคือ นางตะเภาทองถูกจระเข้คือชาลวันคาบเอาตัวไป เศรษฐีมีลูกสาวสองคนชื่อตะเภาแก้ว และตะเภาทอง ชื่อนี้คงมีที่มาจากลำเภาแก้ว ลำเภาทอง ซึ่งบอกความไม่ธรรมดาในลักษณะหนึ่งคือแสดงว่าเป็นลูกคนร่ำรวยจากการค้าลำเภา และการสัจจรไปมารวมทั้งการขนส่งสินค้าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเจริญมากโดยใช้เรือเป็นพาหนะ ชื่อนางทั้งสองจึงมีส่วนแสดงถึงวิถีชีวิตในอดีตได้ชัดเจน

ส่วนไกรทองเป็นคนอีกชนชั้นหนึ่ง เป็นชาวเรือที่คุมเรือไปค้าถึงเมืองพิจิตร เมื่อรู้เรื่องลูกเศรษฐีถูกชาลวันคาบไปก็รีบอาสา

ปราบจระเข้ เพราะอยากได้รางวัลตามที่เศรษฐีประกาศ แถมยังจะได้นางตะเภาแก้ว ลูกสาวอีกคนหนึ่งของเศรษฐีเป็นภรรยาอีกด้วย เมื่อปราบชาลวันสำเร็จได้ทั้งนางตะเภาแก้ว และนางตะเภาทองแล้ว ก็ไม่ได้มีความสุขกับการอยู่กินกับลูกสาวทั้งสองของเศรษฐี อาจเนื่องด้วยลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของนางแตกต่างกันกับตน เข้ากันไม่ได้สนิทนัก

ไกรทองลาภรรยาเศรษฐีไป โดยอ้างว่ากลับไปหาอาจารย์ แต่ครั้นแล้วกลับไปหลงเสน่ห์นางวิมาลา ซึ่งตามเนื้อเรื่องว่าเป็นภรรยาของชาลวันนั้น นางวิมาลาอาจจะเป็นภรรยาที่มีพื้นเพแบบชาวบ้าน ที่เมื่อมีโอกาสอยู่กินร่วมกันแล้วกลับรักกันกลมกลืน เข้ากันได้ดีกว่า เพราะลูกสาวชาวบ้านไม่วางตัวแบบลูกสาวเศรษฐี และปรนนิบัติสามีได้ดี หรืออาจจะมีความอ่อนหวานและอ่อนน้อม ถ่อมตนมากกว่าลูกสาวเศรษฐีก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไปชั่วระยะหนึ่งแล้วเจ้าหนุ่มไกรทองก็พา “ภรรยาชาวบ้าน” กลับมา หมายถึงให้อยู่กินร่วมกับ “ภรรยาเศรษฐี” อาจจะด้วยความรู้สึกรับผิดชอบ เพราะสังคมไทยโบราณไม่ถือสาถ้าชายจะมีภรรยามากกว่าหนึ่ง และเห็นว่าการที่ชายหนึ่งสามารถครองรักครองภรรยาหลายคน ให้อยู่เป็นปรกติสุขร่วมกันได้ กลับถือว่าเป็นความสามารถ เป็นความสำเร็จในชีวิตครอบครัว

ความน่าสนใจของพระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่องไกรทอง ยังอยู่ที่การสะท้อนให้เห็นว่า ในที่สุดแล้วผู้ชายแบบไกรทองรักภรรยาแบบไหน ภรรยาเศรษฐีหรือภรรยาชาวบ้าน? อย่างไรก็ตามชีวิตครอบครัวของ “พระเอกนักรัก” แห่งตำบลบ้านนายไกร

ที่แม่น้ำอ้อม แขวงนนทบุรีนั้น ยุ่งยากวุ่นวายเมื่อภรรยาทั้งสาม
มาอยู่รวมกัน ในพระราชนิพนธ์กลอนบทละครนอกนั้น กล่าวถึง
การที่นางวิมาลาถูกรังแก เมื่อถูกรุมค่อนแคะถากถาง กระทั่งทำร้าย
ถึงขั้น “จิกเกศา” “จูดคร่ำ” “ตบตี” “ไล่ทุบ” และ “เข้ากลุมรุมตี”
นางวิมาลาจึงฟูมฟายน้ำตา กลับร่างสู่สภาพเดิม คือเป็นนางจระเข้

จนอยู่มิรู้ที่จะเจรจา
ลาผิวชบหัวลงคำนับ

แต่พริบตาอำปากทูปทูป
คลานตะกุกตะกักกลับไป

แล้วนางวิมาลาที่วุ่นวายน้ำชมนานกลับไปยังถ้ำทองถิ่นพำนักเดิม โดย
ที่ยังคงคร่ำครวญระลึกถึงไกรทองไม่วายวัน

ฝ่ายไกรทองนั้น กลับมาอยู่กินร่วมกับนางตะเภาแก้ว
ตะเภาทองได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และแล้วก็ไม่อาจ
จะทนคิดถึงนางวิมาลาได้ จึงหวนกลับตามนางวิมาลาไปอยู่ด้วยกัน
ที่ถ้ำทอง

จากบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง ๒ ตอนที่เรได้อ่าน
เป็นที่น่าสนใจว่า “พระเอกนักรัก แห่งตำบลบ้านนายไกรของเรา
ที่ต้องการ ให้คนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้ จะมีผู้สรรเสริญสืบไป คิดถูก
หรือผิดที่มีภรรยาพร้อมกันหลายคน ความวุ่นวายต่างๆ ที่ไกรทอง
ได้ประสบ อาจเป็นสิ่งที่ชี้แนะแก่บุคคลทั่วไปว่า ชีวิตครอบครัว
ที่เป็นปรกติสุขนั้นควรเป็นอย่างไร? ❀

เล่าเรื่องย่อ

เชิญชวนอ่านนิทานเรื่องไกรทอง

ณ เมืองพิจิตรมีถ้ำจะซ่อนอยู่ใต้แม่น้ำเป็นถ้ำแก้ววิเศษ ซึ่งเดิมทำวราห์โพของชาลวันปกครองอยู่ ต่อมามอบให้ชาลวันปกครองแทน ชาลวันนั้นเมื่ออยู่ในถ้ำจะเป็นมนุษย์ครั้นออกจากถ้ำจะกลายเป็นจระเข้ ชาลวันมีภรรยา ๒ คน คือ นางวิมาลา และนางเลื่อมลายวรรณ

วันหนึ่ง ชาลวันออกไปนอกถ้ำเป็นจระเข้ว่ายน้ำไป ได้เห็นนางตะเภาทองลูกสาวเศรษฐีเมืองพิจิตรกำลังอาบน้ำ ก็นึกรักจึงคาบเอาไปไว้ในถ้ำ แล้วได้นางเป็นภรรยา

ฝ่ายเศรษฐีบิดาทราบว่า จระเข้คาบลูกสาวไป จึงประกาศตั้งรางวัลให้แก่ผู้ที่สามารถปราบจระเข้ได้ โดยจะแบ่งสมบัติให้และยกลูกสาวอีกคนหนึ่ง คือนางตะเภแก้วให้เป็นภรรยา แต่ก็ไม่มีผู้ใดปราบจระเข้ขึ้นได้

ข่าวแพร่ไปทั่ว ขณะนั้นไกรทองมีอายุได้ ๑๘ ปี เป็นชาวเมืองนนทบุรี ไปค้าขายอยู่ที่เมืองพิจิตร และเรียนคาถาอาคมกับพระครูที่วัดหน้าพระธาตุ เมื่อได้ทราบข่าวนั้น จึงไปบอกท่านพระครูเพื่อจะอาสาปราบจระเข้ ท่านพระครูก็อนุญาตและบอกว่าจระเข้นั้นมีเขี้ยวแก้ว เป็นจระเข้กายสิทธิ์ ใครฆ่าไม่ตายต้องฆ่าด้วยหอกสัดโลหะที่จะมอบให้ ไกรทองจึงไปหาเศรษฐีขออาสาปราบจระเข้ แล้วจึงมาตั้งโรงพิธีบริกรรมคาถาเรียกจระเข้ ขณะนั้นชาลวันนอนอยู่ในถ้ำกับนางวิมาลาฝันไปว่า ไฟไหม้ถ้ำ และ

มีเทวดาองค์หนึ่งถือพระขรรค์เข้าฟาดฟัน แล้วสาวไล่ออกมาให้
แรงกาгин

ชาลวันตื่นขึ้น เล่าความฝันให้นางวิมาลาฟัง และชวนกัน
ไปหาท้าวรำไพให้ทำนายฝัน ท้าวรำไพทำนายว่า ฝันนี้ร้ายนัก ให้
ชาลวันถือศีลอยู่ในถ้ำ อย่าไปไหน ชาลวันจึงให้บริวารชนหินปิดถ้ำ
หมายจะอยู่แต่ในถ้ำจนพ้นเคราะห์ แต่อำนาจมนต์ของไกรทอง
ทำให้ชาลวันกลัดกลุ้มเร่าร้อนจนทนอยู่ไม่ได้ จึงออกจากถ้ำวิ่งไปที่
โรงพิธีของไกรทอง เมื่อเห็นไกรทองก็รู้ว่าเป็นศัตรูจึงเข้าต่อสู้กัน
ชาลวันสู้ไม่ได้ถูกไกรทองแทงบาดเจ็บสาหัส จึงหนีกลับไปถ้ำ
และขอให้ท้าวรำไพช่วย แต่ท้าวรำไพไม่เข้าด้วย เพราะชาลวัน
ไม่อยู่ในศีลธรรม เทียวกัดกินมนุษย์ แล้วมีหนายังลักลูกสาวเขา
มาเป็นภรรยา นางวิมาลาเห็นชาลวันบาดเจ็บกลับมา จะเข้าไป
รักษาพยาบาล ขณะนั้นไกรทองจุดเทียนระเบิดน้ำตามไปถึงถ้ำ
สอบถามถึงชาลวัน แต่นางวิมาลาไม่ยอมบอก ไกรทองเฝ้าหอก
จะแทง นางวิมาลาตกใจกลัวจึงร้องขึ้น ชาลวันได้ยินเสียงจึงออกมา
ทั้งที่กำลังบาดเจ็บ ไกรทองเห็นเข้าก็รู้ว่าเป็นชาลวันจึงเข้าต่อสู้กัน
ชาลวันเป็นฝ่ายแพ้

ไกรทองพานางตะเกาทองซึ่งพูดไม่ได้ขึ้นนั่งหลังชาลวัน
กลับไปส่งที่บ้านท่านเศรษฐี พระยาพิจิตร์ว่าชาลวันเป็นจระเข็ดร้าย
กินคนมามาก จึงให้ชาวเมืองช่วยกันฆ่าชาลวัน แต่ทำอย่างไร
ชาลวันก็ไม่ตาย ด้วยมีอำนาจเขี้ยวแก้วปกป้องอยู่ จึงอ้อนวอน
ให้ไกรทองบอกอุบายที่จะฆ่าชาลวันเสีย เจ้าไกรทองให้เอาหอก
สัตโลหะไปแทง ชาลวันจึงตาย นางตะเกาทองก็กลับเป็นปกติ

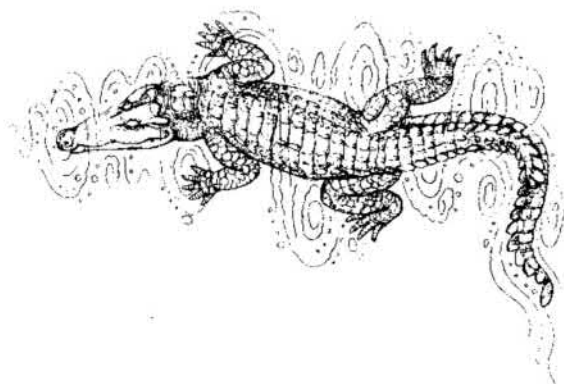
เศรษฐีจัดงานแต่งงานให้ไกรทองกับนางตะเภาแก้วและ
นางตะเภาทองให้อยู่เป็นสามีภรรยากัน

ต่อมาไกรทองคิดถึงนางวิมาลา ด้วยเคยเห็นนางเมื่อครั้ง
ลงไปปราบชาลวัน ระลึกได้ว่านางมีรูปร่างงามนัก จึงออกอุบาย
บอกภรรยาทั้งสองว่าจะไปหาพระอาจารย์ แต่แล้วกลับไปหา
นางวิมาลาอยู่กับนางในถ้ำและได้นางวิมาลาเป็นภรรยา

เรื่องไกรทองก่อนพระราชนิพนธ์มีเพียงเท่านี้ เนื้อเรื่องต่อ
ไปเป็นบทพระราชนิพนธ์ เรื่องดำเนินไป ว่า

ไกรทองคิดถึงภรรยาทั้งสอง จึงชวนนางวิมาลาไปอยู่ด้วย
ให้นางพักอยู่ที่สวนบ้านเศรษฐี นางตะเภาทอง ตะเภาแก้วรู้เรื่อง
จึงไปต่อว่าด้วยความหึงหวง และได้ดบตีกับนางวิมาลา นางวิมาลา
สู้ไม่ได้ จึงเลิกยืนต้นศิระชะออก กลายเป็นจระเข้ไล่กัดนางทั้งสอง
แล้วโดดลงน้ำกลับไปถ้ำ แต่ก็เฝ้าแต่คิดถึงไกรทองอยู่ไม่วาย

เวลาล่วงมาไม่นานนักไกรทองก็กลับไปหานางวิมาลาอีก
ครั้งหนึ่ง นางวิมาลาจะยอมคืนดีกับไกรทองหรือไม่ต้องติดตาม
อ่านต่อไป

ตอนที่ ๑

นางวิมาลาตามไกรทอง
มาจากถ้ำ

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น

สมสู่อยู่ด้วยวิมาลา
ลืมนั่งเกดเวทมนตร์ที่รำเรียน
ลืมนองกรรยาแลผ้าไท
ร่วมภิรมย์ชมรสสาวศรี
อยู่เย็นเป็นสุขทุกเวลา

โฉมเจ้าไกรทองพงศา
สุชาสำราญบานใจ
แต่เวียนนอนนั่งเจ็บหลังไหล่
อ้อมไปด้วยทิพโอชา
กุมภีลผิดอย่างต่างภาษา
ถึงได้เป็นเจ้าพระยาภิไธย

๗ ๖ คำ ๗

ป็นดั่ง

๑ วันเอ๋ยวันหนึ่ง

แต่กุมมาอยู่ก็ช้านาน
ด้วยคุหาสว่างอยู่อย่างนั้น
แต่คิดคะเนนีกตริกไตร
ปานนี้้องสองคนจะบ่นถึง
ตัวกุหลองอยู่ด้วยกุมภา
อย่าเลยจะชวนนางขึ้นไป
ให้คนลือชื่อเราว่าเจ้าชู้

ให้คิดคำนึงถึงบ้าน
สักกี่วันวารไม่แจ้งใจ
จะสำคัญวันคืนก็ไม่ได้
เห็นจะได้สักเจ็ดวันมา
วันนี้จึงสลักเป็นหนักหนา
จะเสื่อมเสียวิชาที่เรียนรู้
เลี้ยงเป็นเมียไว้จะตืออยู่
จะมีผู้สรรเสริญสืบไป

๗ ๘ คำ ๗

กุมภีล กุมภา จระเข้

ร้าย

๑ คิดพลงทางเรียกวิมาลา
พี่รักนางพ่างเพียงจะกลืนไว้
แต่จนใจที่จะอยู่ในคุหา
จำเป็นจำไปใจเสียดาย
ขอเชิญดวงใจไปด้วยพี่
พี่จะเลี้ยงเจ้าเป็นภรรยา

เข้ามาแล้วแจ้งแถลงไข
หมายจะไม่จากกันคั่งวันตาย
เวทมนตร์เรียนมาจะเสื่อมหาย
ไม่เคยขาดคลาดคลายสักเวลา
เป็นที่สนิพเสน่หา
แก้วตาอย่าละห้อยน้อยใจ

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังคั่งแค้นขัดใจ

วิมาลानารีศรีใส
จึงตอบคำไปด้วยไกรธา

๗ ๒ คำ ๗

๑ แต่เคยแต่เดิม
ล้วนจะรักจะใครให้สัญญา
สารพัดพูดคล่องเหมือนล่องน้ำ
ลืมนแล้วหรือหาที่ว่าไว้
ถ้อยคำมั่นเจ้าพาที่
ครั้นสมใจได้ชิมลิ้มลอง
มิหนำซ้ำจะพาเอาขึ้นไป
จะมอล่องลงเล่นเหมือนเช่นชู้

ช่างแต่เดิมตอดิตประดิษฐ์ว่า
มิสับปลับกับข้าหรือหม่อมไกร
จะมีจริงสักคำก็หาไม่
จะอยู่ด้วยน้องได้ในถ้ำทอง
มิให้อายกุมภีลั่นทั้งผอง
จะทิ้งน้องเสียได้ไม่เอ็นดู
จะให้อภัยศอดสู
สุดรู้ที่น้องจะตามไป

๗ ๘ คำ ๗

คั่ง ตราบเท่า จนถึง
สับปลับ พุดกลับกลอก เชื่อไม่ได้

ไอ้โง่

๑ เจ้าเอ๋ยเจ้าพี่
ไซ้จะกล่าวแกล้งแสรังใส่ไคล้
พี่เป็นมนุษย์สุดวิสัย
นี้มาได้ด้วยฤทธิ์วิทยา
ถ้าอยู่ได้ไม่ร้างห่างห้อง
จะลดเลี้ยวเบี้ยวบิดตะกุดไป
น้อยหรือรักเจ้าสักเท่าพ้อม
จะเฝ้าวอนงอนง้อไปโยมี

ไม่พอที่จะพะวงสงสัย
สิ่งไรมิจริงไม่เจรจา
จะอยู่ในที่คูหา
แน่นประมาทไม่ช้าจะบรรลัย
จริงจริงนะน้องอย่าสงสัย
เหมือนเจ้าไม่เมตตาปราณี
ยังไม่ยอมพร้อมใจไปด้วยพี่
ค่อยอยู่จงดีพี่ขอลา

๗ ๘ คำ ๗

๑ สุดเอ๋ยสุดใจ
เจ้าอย่าพะวงสงกา
ว่าฝูงกุมภาสันทั้งผอง
เดชะด้วยฤทธิ์แก้วมณี
มีฤทธิ์จะออกไปนอกถ้ำ
นี้แหละเป็นความจงใจ
ข้าก็ได้บอกแล้วแต่หนหลัง
กันแต่เฝ้าเฝ้ายวนลวนลาม
เมื่อผิดอย่างต่างชาติต่างวิสัย
ไม่ช้าไม่พลันก็วันมี

น้องไม่เบี่ยงบิดประดิษฐ์ว่า
ตัวข้าได้บอกแต่เดิมที
อยู่ในถ้ำทองเกษมศรี
กุมภีลจึงเป็นมนุษย์ไป
ถึงน้ำกลับเพศตามวิสัย
ไปได้หรือจะไม่ไปตาม
เจ้าก็ไม่หยุดยั้งฟังห้าม
มันเป็นความงามหน้าแล้วครานี้
จะอยู่ด้วยกันได้ก็ใช่ที่
จะมานั้นน้องไปให้ได้อาย

๗ ๑๐ คำ ๗

พ้อม ภาชนะสานขนาดใหญ่สำหรับบรรจุข้าวเปลือก ในที่นี้หมายถึงรักมาก
กัน ตั้งหน้า มุ่ง

โอโสมนอก

๑ น้องเอยน้องรัก
เห็นแล้วว่าสมัครรักพี่ชาย
น้อยหรือนั่นชั้นเชิงมิดชิด
แสนงอนอ่อนคอกทำท้อแท้
ถ้าเจ้าจะเอออวยไปด้วยพี่
เสมือนหนึ่งรักพี่เสียดายน้อง
ด้วยกุ่มกิล้นุ่มนุ่มประชุมพร้อม
แต่ล้วนรูปนิมิตบิดเบือนกาย

เจ้าอย่าพักก้าวเฉียงเปี่ยงบาย
จึงอุบายบิดเบือนเชือนแซ
ป้อมปัดมิดเมินไม่เห็นแผล
เรรวนปรวนแปรไม่ปรองดอง
จะเสียที่ไม่ถนัดขัดข้อง
ถ้าทองเป็นสุขสนุกสบาย
บริวารแวดล้อมเหลือหลาย
จึงเสียดายเต็มที่อยู่มิไป

๗ ๘ คำ ฯ

๑ น้ำเอยน้ำคำ
แม่นมว่าบังเลยจะเคยใจ

เจ็บอกป้อมบ้านน้ำตาไหล
นางจึงตอบคำไปด้วยไกรธา

๗ ๒ คำ ฯ

๑ เจ้าเอยเจ้าไกรทอง
เจ้าอุตสาห์ประดาน้ำดำลงมา
เจ้าก็จูดรูปเทียนเวียนส่องทั่ว
ก็ยอมเห็นยอมรู้อยู่แก้ไข

ขอโทษเถิดใช้น้องจะแก้งว่า
คันคว่าหาน้องที่ห้องใน
หม่อมผัวจะงมมาก็หาไม่
ที่ในชั่วตีวิมาลา

ก่าวเฉียง วิธีเล่นเรือโดยหันข้างเข้าแหลม เล่นสลับเป็นฟันปลา ในที่นี้
หมายถึง พุดเสียง

“น้องเอชน้องรัก
เห็นแล้วว่าสมักรักพี่ชาย

เจ้าอย่าพักก้าวเฉียงเบี่ยงน่าย
จึงอุบายบิดเบือนเขื่อนแห่”

ไม่เห็นหรือหนุ่มหนุ่มในห้องน้อง
ชั่วจริงเจ้าเอ๋ยชาติกุ่มภา
ถึงเจ้าก็เป็นคนไม่พ้นชั่ว
เสียชาติญาติวงศ์พงศ์มนุษย์
มางงววยด้วยหญิงแพศยา
เจ้าเป็นคนมนตรีเวทเชี่ยวชาญ

มันออกช่องเสียนักอย่าพักว่า
ใครเข้ามาก็พลอยพุดสะรุต
มาเกลือกกลั้วสตรีไม่บริสุทธิ์
เป็นบุรุษโหดไรน้ำใจพาล
จนหน้าตาหมองคล้ำดำดำน
วิชาการมีเสื่อมก็จำคลาย

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เจ้าเอ๋ยเจ้าคารม
แสนรู้ร้อยอย่างช่างอุบาย
มิเสียทีที่เป็นเมียชาลวัน
นำหัวผัวตายประเดี้ยวใจ
หญิงร้ายแพศยาสามัญ
เจ้าเอ๋ยแพศยาทุกุมภา
ถ้ารู้เหตุผลแต่ต้นมา
อันน้ำใจสตรีนี้ไซ้
พระมหาสมุทรสุดลึกซึ้ง
หญิงสามร้อยกลมารยา

ปากคอพอสมกับเป็นม่าย
ชักย้ายหลายทำนองว่องไว
น้อยหรือนั้นบุญหนักศักดิ์ใหญ่
ไม่ทันไรหรือมาเป็นเช่นนี้
เขาซื้อครั้นคบหาให้เสียศรี
อย่างนี้เจียวลิวาจะตราไว้
ที่จะไว้ชีวาอย่าสงสัย
ยากที่จะหยั่งได้ดังจินดา
ถ้าจะหยั่งให้ถึงก็ยากกว่า
สุดที่จะศึกษาให้แจ้งใจ

๗ ๑๐ คำ ๗

พุดสะรุต ได้ยิน ได้ฟัง

ร้าย

๑ นำเอยนำหัว

อายุแก่ผีสงข้างเป็นไร
ข้าเจียมตัวกลัวความหนามเสี้ยน
เมื่อเจ้าชานชมงมฉายมา
คิดมาก็ที่น่าสมเพชผิว
เหมือนพระยาราชหงส์เข้าดงเตย
ชนข้างทางปีกไม้เหลือหลอ
ไม่พอที่จะกล้าเข้ามารับ
เท่านั้นเกิดเป็นไรเจ้าไกรทอง
เสียเดชเวทมนตร์จนมืดมัว
ถึงมิอยู่จะไปก็ให้งาม
รู้ว่าเจ้าอย่าว่าให้หนักไป
อย่าเพื่อสาวไส้ให้กาถึง
เหน้อยปากซัดรันทันสำนวน
ซึ่งว่าสามร้อยกลสตรี
ไม่เหมือนบุรุษนี้สุดใจ
ทำโกหกพกลมล่อลวง
สารพัดตัดพ้อล่อชน

จริงแล้วคะข้าชั่วหาเถียงไม่
นี้ใครใช้ให้เจ้ามาคบค้า
มุดเมียนอยู่หานี้ประสีประสา
มิลืมหินขึ้นดูเสียก่อนเลย
มาพลอยชั่วด้วยชานิจจาเอ๋ย
จะกัมเจยหนามเหนียวเกี่ยวยับ
เขาค้นคอลิ้นเสียงใส่เชิงลับ
เอาอาภัพอัปรีภัยใส่ตัว
ได้หม่นหมองแปดปนกับคนชั่ว
เชิญไปชำระตัวเสียเป็นไร
อย่าเอาความอัปรีภัยมาใส่ให้
อัชฌาอาศัยแต่พอควร
อ้ออิงลือเลื่องเครื่องคนสรวล
อันกระบวนของเจ้าข้าเข้าใจ
มากมีเสียเปล่าไม่เอาได้
ว่าไว้สามสิบสองกล
หึงหวงด่าว่าเหมือนบ้าน
เกิดข้าเสียกลเจ้าคนคด

๗ ๑๘ คำ ๗

อาภัพ วาสนาน้อย
อัปรีภัย ไม่ดี ไม่งาม

๑ น้อยเอยน้อยหรือ
 กันแต่ติเตียนเวียนประชด
 มันจะเหมือนผัวเก่าของเจ้าหรือ
 แต่ออกชื่อชาลวันก็ครั้นคร้าม
 โทนนั้นความชั่วตัวอัปรีย
 เมื่ออ้ออิงไปเองไม่อายใจ
 เจ้าสิสนัดล่ำบัดสำนวน
 ดั่งหนองน้ำลำธารอันเซาะซึ่ง
 เลื่องลืออ้ออิงพี่จึงมา
 ให้ฟังเพื่องทั้งเมืองพิจิตรไว้
 จะชมทั้งกิริยามารยาท
 เจ้าจะได้เห็นหัวผัวกุมภา
 รำลึกถึงเมื่อไรจะไปเยือน
 ล้วนหนุ่มหนุ่มประชุมชอบกล

นางคนซื้อสารพันขยันหมด
 จริงแล้วจะข้าคดไม่ดังงาม
 สุดชื่อแล้วเจ้าเอ๋ยอย่าเย้ยหยาม
 สุดคิดจะติดตามให้ต้องใจ
 ว่าพี่มาปราช้าใส่ให้
 กลับว่าสาวใส่ให้กาทั้ง
 ทั้งกระบวนกระบิดติดบั้นปึง
 เป็นที่พึงสารพัดไม่ขัดใคร
 หวังจะพาไปชมคารมใหญ่
 เขาจะได้ชมรสวาจา
 เชื้อชาติโฉมนางต่างภาษา
 อยู่ที่ศาลเทวอารักษ์บน
 ก็พอเคลื่อนคลายได้ไม่ขัดสน
 เขาเคยไปบวงบนบูชา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๑ เจ็บเอ๋ยเจ็บใจ
 สารพัดจัดให้วิมาลา
 อันศาลเจ้าที่หัวผัวเก่าอยู่
 ทำตืออกยกมือขออภัย

ช่างพิโรธเสกสรรรำพันว่า
 สมน้ำหน้าแล้วสิสนัดใจ
 ข้าไม่รู้แห่งหนตำบลไหน
 เห็นแต่หัวผัวใหม่ที่มมา

ปรา อ่าน ป ร กล้ากัน หมายถึง รุมกล่าวโทษ

อะไรไม่หยุดหย่อนเผ้าคอนและ	นั่นแหละพอสัมกับแพศยา
แต่กุมภีร์เท่านั้นไม่คั่นนา	ยังข้ามนุสราจึงสนใจ
เขาจะได้เช็ดชื้อลือทั่ว	ว่าหญิงชั่วตัวเจ้ามารักใคร่
จะปรากฏยศศักดิ์ของหม่อมไกร	สืบไปชั่ววงศ์พงศ์พันธุ์
ถ้าเห็นงามตามแต่จะเมตตา	ฝ่ายข้าไม่รังเกียจเตี้ยดฉันท
จะชูราศีหม่อมขึ้นทุกวัน	เหมือนเอาจันทน์เฉลิมเจิมจุณ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ ลมเอยลมเติบโต	อย่ากำเรบนักนะมักจะวุ่น
สัญญาติจระเข้เนรคุณ	ทำบุญไม่ขอพบสบใจ
ชะนางตัวขยันกลั่นกล้า	ราคาสองสสิ่งหาถึงไม่
ถึงจะเสียมิดหมอกก็เสียไป	หาตำทำใหม่ประเดี้ยวเดียว

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ นำเอยนากลัว	หม่อมผัวไกรธาจนตาเขียว
ส่วนว่าเขานั้นขยันเจียว	เชื่อว่าบ้างเช่นเขี้ยวจะฆ่าตี
เหตุว่าเจ้าตีมีฝีมือ	เอาเถิดให้เขาลืออึงมี
เขาจะได้ว่าเจ้าห้าวหาญดี	ฆ่าฟันสตรีให้บรรลัย

ฯ ๔ คำ ฯ

ไม่คั่นนา	ไม่พอเพียง
จันทน์เฉลิมเจิมจุณ	นำแป้งผงละเอียตผสมน้ำหอมจากไม้จันทน์มาเจิม
	เชื่อว่าเพื่อให้เกิดสิริมงคล

๑ เหลือเอ๋ยเหลืออด
อย่าพักทำทายนามากมายไป
หญิงร้ายปากกล้าไม่น่าเลี้ยง
ฉวยชกมีดหมอทิ่มเจ็บมา
จะไปไหนเล่าเจ้าคนคม
น้ำตาคลอตาน่าปรานี

ยังประชดประชันนำหมั่นไส้
เขาจะเกรงอะไรกับนิทา
คนผู้จะดูเยี่ยงไปกายหน้า
ทำเป็นโกรธจะฆ่าตี
เอากรรมตั้งหน้าแล้วอย่าหนี
ชะง่างทำที่ให้อ่อนใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ ได้เอ๋ยได้ฟัง
กระต๊อบเท้าเกาหัวแล้วว่าไป
เห็นตัวน้องเป็นชาติกุมภีล
เหน็บแนมแถมเติมเต็มประดา
เป็นเคราะห์เพราะหลงด้วยถ้อยคำ
เจ้าได้ร่วมรักก็เพราะกลัว
รู้แล้วว่าหม่อมไม่เมตตา
เจ้าอย่าพักเคลือบโคลนใส่กล
ถึงน้องจะรักใคร่ให้ใจขาด
จะเอาที่ว่าชวนแล้วมิไป
ว่าพลางนางรำร้องไห้
โธ่แต่นี้ไปนะออกอา
ทั้งนี้เป็นต้นเพราะผลกรรม
คิดแค้นขึ้นมาไม่ว่าอะไร

ยิ่งคั่งแค้นอกหมกไหม้
ช่างอะไรไม่คิดเวทนา
ล้วนมีแต่ขู่เชิญจะเช่นฆ่า
หยาบซาลิ้นลมไม่สมตัว
จึงกระหน่ำซ้ำว่าจนหน้าซ้ำ
ซ้ำจึงได้มีผิวถึงสองคน
จะทิ้งขว้างร้างหย่าไว้กลางหน
เห็นว่าจนอยู่ที่จะตามไป
ไหนจะอาจเอออวยไปด้วยได้
แจ้งใจอยู่แล้วอย่าเจรจา
น้ำตาไหลโซมซาบอาบหน้า
จะบ้ายหน้าไปพึ่งผู้ใด
ชกนำท่าชั่วมีผิวใหม่
เข้าหยิกชวนเจ้าโกรธแล้วโคก

ฯ ๑๔ คำ ฯ อด

ชาตรี

๑ ยอดเอยยอดมิ่ง
พี่ชู้หยอกดอกเจ้าอย่าโกรธา
ซึ่งกลัวว่าจะกลายเป็นกุมภีล
พี่จะลงเลขยันต์กันไว้
อย่านั่งนั่งไถลทำไขหู
รำคาญซื้อร้านเข้าซื้อ

ความจริงพี่ก็รักเจ้าหนักหนา
ไม่ทิ้งขว้างร้างหยาจะพาไป
ไม่อาจออกจากที่ถ้าได้
มิให้รูปกลับเป็นกุมภีล
จะไปหรือจะอยู่ให้รู้ที่
เมื่อมิไปแล้วก็แล้วไป

๗ ๖ คำ ๗

ร้าย

๑ ได้เอยได้แจ้ง
ทั้งรักทั้งแค้นแน่นใจ
คิดถึงความรักก็ซัดแซ
แล้วถอยหลังดำริตริตรอง
คิดพลางทางว่าแก่เจ้าไกร
เจ้าจะพาน้องไปด้วยนี้
แต่เกรงเกลือกเจ้าจอมหม่อมเมียหลวง
จะว่าน้องโอดเขลาเบาความ
น้องจะได้อภัยศอดสู
จะซ้ำร้ายอายยิ่งกว่าทิ้งไว้

มิรู้แห่งจะทำกระไรได้
แค้นใครไม่เท่าเจ้าไกรทอง
จะใคร่แรรวยตามไปคล่องคล่อง
เกลือกพวกพ้องลูกเมียของเขามี
ไฮ้อะไรรำคาญหูจู้จี้
ก็ตามที่มีขัดจะไปตาม
จะหึงหวงจ้วงจาบหยาบหยาม
ไม่ได้ตามตามผิวเขาขึ้นไป
จะแลดูหน้าคนกระไรได้
เจ้าจงตรึกไตรดูให้ดี

๗ ๑๐ คำ ๗

ลงเลขยันต์
รูป
แซ

ลงคาถาอาคมให้ศักดิ์สิทธิ์
ตัว ภาย
เถลไถล รวนเร

๑ แสนเอยแสนแซง
ประเดี้ยวใจไพล่ยกไปอย่างนี้
เต็มที่ทำกระบวนรวนเร
พี่รับจะลงยันต์กันไว้
ก็ขัดสนจนอยู่ที่ซอ้นั้น
นี่หรือว่ารักแกลังชักช้า
ลูกเมียของพี่ก็มีอยู่
พี่จะปราบปรามความทั้งปวง
อย่าสงสัยว่าจะได้เคื่องระคาย
ถ้าสมัครรักจริงจงปรองดอง

ช่างกล่าวแกลังบิดเบือนเชื่อนหนี
ร้อยสิร้อยอย่างช่างว่าไป
กลัวจะเป็นจระเข้ไม่ไปได้
มิให้กลับเพศเป็นกุมภา
กลับหันว่าลูกเมียจะต่ำว่า
แต่แยมมาก็เห็นวาล่องลง
แต่เขาไม่รู้หึงหวง
มิให้จาบจ้วงล่วงเกินน้อง
อับอายเพื่อนบ้านร้านช่อง
เร่งแต่งตัวเถิดน้องจะด่วนไป

๗ ๑๐ คำ ๗ เจจ

๑ เมื่อนั้น
ความรักกลัดกลุ้มคลุ้มใจ

วิมาลानารีศรีไส
กลัวเจ้าไกรทองจะหมองมัว

๗ ๒ คำ ๗

โอ้ร้าย

๑ จิงลูกเข้าไปในห้อง
ผ้าผ่อนเงินทองของแต่งตัว
แล้วเลือกของรักใคร่ใส่กระทาย
พลางพิศดูห้องแก้วแพรพรรณ

จัดแจงสิ่งของจะตามผ้า
แหวนห้าวแหวนมณฑปครบครัน
มากมายสารพัดจัดสรร
เตียงสุวรรณเคยนอนแต่ก่อนมา

กระทาย ภาชนะสานชนิดหนึ่งสำหรับใส่ของ

เสียดายของต่างต่างอย่างดี
มีคุณแก่ฝูงกุ่มภา
ให้อ้อมไปด้วยทิพอาหาร
ไอ้แต่นี้ไปจะมีตมิต

เสียดายดวงมณีในคุหา
จะปรารถนาสิ่งใดก็สมคิด
ไม่มีความรำคาญแต่สักหนิด
เร่งคิดสร้อยเศร้าโคกา

๗ ๘ คำ ๗ โอด

สามเส้า

๑ เมื่อนั้น
ค้อยย่องตามนางวิมาลา
เห็นนางโคกคัลลย์เศร้าหมอง
จึงร้ายเทพร่ำจวนป่วนใจ
แล้วแกล้งแสร้งว่านี่แน่นอน
เป็นห่วงบ่วงโยอยู่เต็มที
เจ้าค้อยอยู่จงดีพี่ขอลา
ว่าพลางทางเดินออกไป

โฉมเจ้าไกรทองพงศา
เข้ามายังที่ห้องใน
เป็นห่วงด้วยข้าวของไม่ไปได้
เป่าไปให้ต้องนางกุ่มภัส
เจ้าสียงขัดข้องหมองศรี
จะมีไปด้วยพี่ก็ตามใจ
จะคอยทำช้านักนั้นไม่ได้
ทำนองลงใจวิมาลา

๗ ๘ คำ ๗

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ต้องเทพร่ำจวนป่วนวิญญาณ์
ซึ่งอาลัยในของทั้งหลาย
นึกแต่จะภิรมย์ชมชิต

วิมาลาโคกคัลลย์หนักหนา
ให้แสนเสนาหาเป็นสุดคิด
ไม่มีความเสียดายแต่สักหนิด
นางจึงลุกติดตามไป

เทพร่ำจวน ชื่อเวทมนตร์อย่างหนึ่ง

ฉวยจุดขายผ้าเจ้าไกรทอง
น้องได้ว่าหรือจะมีไป
พ่อเจ้าไปไหนจะไปด้วย
ว่าพลงนางจูมมือมา
เมี้ยจัดไว้สำเร็จเสร็จสรรพ
อีกทั้งแก้วแหวนเงินทอง
จะอาบนํ้าทาแป้งแต่งตัว
ว่าแล้วกลับคืนเข้าห้องใน

จะทิ้งน้องเสียแล้วหรือไหน
จึงมาตัดอาลัยโคลคลา
ถึงชีวิตจะม้วยก็ไม่ว่า
คืนเข้าคูหาห้องทอง
สินทรัพย์สารพันข้าวของ
เจ้าจงทำน้องบัดเดี๋ยวใจ
หวิหวิผัดหน้าผั่งผ้าใหม่
ลูบไล้กระแจะแป้งแต่งกายา

ฯ ๑๒ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น
เปรมปรีดิ์มียมย่องต้องวิญญาน์
ครั้นเห็นนางแต่งตัวสรรพเสร็จ
เสกด้วยวิทยาเรืองชัย
แล้วลงยันต์เลขเสกซ้ำ
มิให้นวลนางวิมาลา
แล้วจุดเทียนระเบิดเลิศล้ำ
มาตามเปลวปล่องช่องนที

โฉมเจ้าไกรทองพงศา
ด้วยนางวิมาลาจะคลาไคล
จึงถอดแหวนเพชรที่นิ้วใส่
เอาใส่ในมวยผมกัลยา
ปิดประจำท่ามกลางเกศา
กลับคืนกายาเป็นกุ่มภัส
ออกจากถ้ำนำนางสาวศรี
วารีแหวกกว้างเป็นทางไป

ฯ ๔ คำ ๖ เชิด

ท่า คอย มักใช้ว่าคอยท่า

“แล้วจุดเทียนระเบิดเลิศจ้าว
มาตามเปลวปล่องช่องนี้

ออกจากถ้ำนางสาวศรี
วารีแหวกกว้างเป็นทางไป”

๑ ขึ้นจากฟากฝั่งมหาสมุทร จะยังหยุดอยู่ซ้าก็หาไม่
พานางอย่างเอื้องคลาไคล เข้าในเมืองพิจิตรพารา

๗ ๒ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นถึงซึ่งสวนเศรษฐี ไม่ไกลไกลกับที่เคหา
จึงแวนั่งยังหยุดในศาลา มีฝ่ายกพื้นอยู่ห้องใน
แล้วเล่าโลมโลมนางกุมภีล เจ้าฟือยาร้อนรณหม่นไหม้
จงอยู่คนเดียวประเดี้ยวใจ พี่จะไปบอกสองภรรยา
ว่ากล่าวน้าวโน้มนเสียให้ตี มิให้มีเคียดซึ่งหึงสา
พี่ไปสักครุไม่อยู่ซ้า จะกลับมารับเจ้าเข้าไป

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น โฉมนางวิมาลาศรีใส
ค่อนให้แล้วตอบว่าชอบใจ เจ้าจะทิ้งน้องไว้เอยา
เกลือกว่าศัตรรู้อย่างคาย มันจะมาทำร้ายริษยา
ด้วยซ้าเป็นชาติกุมภา ใครเลยจะมาปรานีน้อง
แม้หม่อมไปไหนจะไปด้วย บุญเจ้าจะได้ช่วยปกป้อง
ว่าพลางนางยุตเจ้าไกรทอง ซึ่งปิดประตูห้องศาลา

๗ ๖ คำ ๗ เจริจา

๑ บัดนั้น ฝ่ายว่าดาเฒ่าทาสา
กับยายทาสีภริยา สำหรับรักษาสวนดอกไม้
เห็นเจ้าไกรทองพาซู้ มาหยุดอยู่ศาลาอาศัย
สองเฒ่าทึ่งงังไร คิดจะไปบอกนายเอาหน้าตา

ไม้ทันทึบดอกไม้ใส่กระจาด
ปิดประตูเข็นกระไดมิได้ช้า

ฉวยผ้าขาวขาดขึ้นพาดบำ
ยายตากงันมาทันที

๗ ๖ คำ ๗ เชิด

๑ มาเอยมมาถึง
เห็นสองกัลยานารี
บอกนางตะเภาทองตะเภแก้ว
โหนหม่อมผู้ชายว่าหายไ
พาผู้หญิงคนหนึ่งมาด้วย
งามประหลาดเหลือล้นพันปัญญา

จึงเข้าในบ้านท่านเศรษฐี
อยู่ที่หอกกลางวางเข้าไป
ที่นี้งามแล้วทั้งห้าไร
บัดนี้มาอยู่ในศาลา
รูปรวยสวยสมผมประบำ
พี่น้องสองนางจงใจ

๗ ๖ คำ ๗ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ทั้งนางตะเภแก้วแหวไว
จึงว่าดูเอาหรือเจ้าไกร
มิรู้ช่างไปปลดปล่อย
น้อยหรือทำได้เป็นไรมี
อีกคนไรรูปงามที่ตามมา
ว่าพลางทางเรียกหาข้าไท
ลงจากเรือนพลันทันที

โฉมนางตะเภาทองผ่องใส
ครั้นได้ข่าวผัวตัวเป็นเกลียว
ว่าจะไปหาครูลักประเดี้ยว
ไปเที่ยวเกี่ยวคู่แล้วพามา
แม้มีอึ้งคะนึ่งก็จึงว่า
จะออกไปดูหน้ามันกล้าดี
ไม้ทันทึบไกรธซึ่งยังมี
ทาสีพี่เลี้ยงก็ตามไป

๗ ๘ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นถึงสวนก็ชวนกันหยุดอยู่
ค่อยย่องมองดูเข้าไป

ยังประตูลาอาตัย
เห็นคนไวไวอยู่ในนั้น

นางยั้งกริ้วโกรธโกรธา
โมโหทวงหึงถึงตัน
จึงเข้าคึกคักผลึกประตุ
พี่น้องจึงร้องว่าไป

นุ่งผ้าโจงกระเบนเหน็บมัน
สองพี่เลี้ยงนั้นยิ่งให้ใจ
เห็นมันคงอยู่ไม่หวาดไหว
ใครอยู่ข้างในจงเปิดรับ

๗ ๖ คำ ๗ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
ได้ยินเรียกเข้าไปตกใจวับ
จึงร้องทักออกไปว่าใครนั่น
ครั้นแจ้งว่าสองนางคราญ

เจ้าไกรทองเอนหลังยังไม่หลับ
ลุกขยับสับสนลนลาน
ไม่เกรงใจกันทำหักหาญ
ออกมาด้นบานประตุไว้

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าอุ้มแม่เจ้าไกร
แต่คอยคายนั่นน้อยไปหรือไม่
มาแล้วทำไมไม่ไปเรือน

สองนางหุนหันหมั่นไส้
หนีไปแทบถึงสักกึ่งเดือน
โหยกเหยกอย่างนี้ไม่มีเหมือน
ยังแซ่เขื่อนซึกซ้ออยู่ว่าไร

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
พูดจากูกักกระอักกระอ
พี่จะเข้าไปบ้านเตี้ยนี้
เห็นศาลาฝารอบขอบกล

เจ้าไกรทองฟังคำทำไถล
เก้อเก้อแก้ไขไปตามจน
พอเดินมาถึงนี้ก็ปะฝน
จึงแฉะนั่งหนีฝนอยู่บนนี้

๗ ๔ คำ ๗

๑๐ เมื่อนั้น
จึงถามเจ้าไกรไปทันที
จะเป็นเมียของเจ้าหรือเขาอื่น
หรือพี่ปาย้ายมาทาทัก

วิมาลาอกสน์ขวัญหนี
ใครนื่องอาจประหลาดนัก
เข้ามาขึ้นเรียกอยู่ตั้งรู้จัก
จงบอกเมียรักให้แจ้งใจ

๗ ๔ คำ ๗

๑๑ เมื่อนั้น
ซึ่งมาเรียกพี่บัดนี้ไซ้
ทั้งนางตะเภาแก้วแววตา
เจ้าอย่าตกใจไปเลยน้อง

เจ้าไกรทองยิ้มแฉ่งแฉ่งไข
โฉมงามทราชมวยตะเภาทอง
ภรรยาของพี่ทั้งสอง
พี่มิให้ขัดข้องเคืองกัน

๗ ๔ คำ ๗

๑๒ เมื่อนั้น
เรียกหาข้าไทให้ช่วยกัน

สองนางโกรธฉ้วนตัวสั้น
เข้าผลักดันประตูตูลอง

๗ ๒ คำ ๗ เชิด

๑๓ ลืมสลักหักโคนไม้ทนได้
ชี้หน้าว่าชะเจ้าไกรทอง
ไหนว่าจะไปหาพระอาจารย์
คือเธอองค์นี้แล้วหรือไร
เป็นไรไม่เอาเครื่องบริขาร
จะพลอยพกโมโหโมทนา

สองนางวางเข้าไปในห้อง
ช่างปลดเล่นคล่องคล่องสบายใจ
เป็นทีนมัสการอันโตใหญ่
ซึ่งนิมนต์มาไว้ในศาลา
มาถวายพระอาจารย์ให้นักหนา
สาธุศรัทธาเต็มที

ลืมสลัก ไม่ขัดที่บ้านประตูกับธรณีประตู ทำหน้าที่คล้ายกลอนประตู่
ในปัจจุบัน

หม่อมลูกศิษย์คิดอ่านไปหาเพล
มานั่งซึ่งเขินค้างอยู่อย่างนี้
ว่าแล้วนวนางตะเกาทอง
อีกคนนี้นั่งชื่อวิมาลา

ยกประเคนให้ฉันเสียทีนี้
เป็นโรมีมัสการท่านครูบา
บอกน้องตะเกาแก้วเสนาหา
เป็นเมียชาลวันทีบรรลีย์

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ทำแกชวยฉวยมืออย่าอื้อไป
เดิมทีพี่ไปหาพระอาจารย์
เพราะโลภียเจ้ากรรมมันทำพ
เป็นห่วงด้วยชู้เมียเสียไม่ได้
ตะวันชายบ้ายน้อยพี่กลับมา
พี่จึงไปพาเอามาไว้
ครั้นจะบอกเจ้าแต่เดิมที
บุราณท่านว่าไว้กระไรน้อง
มักเกิดกลียุคลูกกลาม
ขอเสียเถิดแม่คุณอย่าหุนหัน
เพื่อนบ้านร้านช่องจะลือชา

เจ้าไกรทองเมียงเมินเดินเข้าใกล้
จะบอกความในใจให้เจ้ารู้
คิดอ่านว่าจะบวชให้ชวดอยู่
สุดรู้ที่จะทนพันปัญญา
ให้อีกอ้วนป่วนใจเป็นนักหนา
คิดถึงวิมาลานารี
หวังจะให้เพื่อนน้องสองศรี
ไหนนางนารีจะผ่อนตาม
ชายมีเมียสองนั้นต้องห้าม
จึงหาให้เป็นสามตามตำรา
จงสมัครรักกันดีกว่า
ว่าพี่น้องสองราเจ้าใจดี

๗ ๑๒ คำ ๗

ชวด	ไม่ได้ (บวช) ดังหวังไว้
ทำพ	ทำให้เกิดเรื่องขวางกัน เป็นอุปสรรค

๑ เมื่อนั้น

ได้ฟังวาจาสามี

ยังคิดยั้งแคลงถึงความหลัง

จึงตอบไปด้วยใจรามา

ถ้าเป็นคนอื่นไกลน้องไม่ว่า

นี้มันชาติทรชนคนไพร่

ว่าแล้วพี่น้องจึงร้องถาม

ทำเจ้อเจื้อจะสะเออะหน้าหม่อมไกร

เอาผิวถูกไปไว้ถึงเจ็ดคืน

หรือว่าซาลวันที่อันตราย

แต่ผิวถูกมึลแล้วมีหนา

ไสหัวลงไปเสียทองคลอง

นวลนางพี่น้องสองศรี

ชำเลื่องแลดูที่วิมาลา

มิได้ฟังเจ้าไกรทองว่า

เจ้าช่างไปคบหาแต่ที่ดี

จะร่วมเรียงเคียงหน้าก็ควรที่

เห็นดีหรือเจ้าเอามาไว้

ชะนางรูปงามได้ผิวใหม่

ช่างติดตามมาได้ไม่มีอาย

ยังไม่หายรอยรึ้นหรือโฉมฉาย

แยบคายไม่เหมือนเจ้าไกรทอง

ยังแถมข้ามนุษย์เข้าเป็นสอง

เตียรฉานจงทองไม่เจียมตัว

๗ ๑๒ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น

ครั้นจะว่าบ้างนางก็กลัว

แต่อดอดก็เหลือที่อดกลั้น

โมโหหันหุนหมุนออกมา

นี้แม่นางพี่น้องสองคน

เขาจูจุมูกหม่อมไปหรือไร

เพราะจวนตัวกลัวตายวายชีวิต

เจ้าอย่าเพ่อติดินยีนร้าย

เจ้าก็เคยรู้เช่นเป็นอยู่บ้าง

อันเจ้าไกรทองกับซาลวัน

วิมาลาได้ฟังนั่งเกาหัว

เจ้าไกรทองผู้ผิวจะโกรธา

ปากคั่นยิบยิบกระซิบดำ

เคื่องขัดสะบัดหน้าแล้วว่าไป

เจ้ามาบ่นมาว่าเหมือนบ้าใบ้

หม่อมผิวเจ้าลงไปทำวนวาย

ไซ้จะปลงลงจิตด้วยง่ายดาย

เป็นหญิงย่อมอายุอยู่เหมือนกัน

คิดดูก่อนนางอย่าหุนหัน

จะเป็นกระไรกันก็แจ้งใจ

ซึ่งข้าตามผัวเจ้าขึ้นมา
เมื่อเจ้าตามผัวข้าลงไป

ด้วยกลัววิथाไม่ขัดได้
เป็นไรมายังหยุดคิด

๗ ๑๒ คำ ๗

๑ ได้เคยได้ฟัง
เจ็บแสบแปลบใจดังไฟพิษ
กระต๊อบเท้าก้าวเดินเข้าไปใกล้
เดิมที่ผัวมึงอ้ายกุมภา
แล้วจำแลงแปลงตัวเป็นมนุษย์
จำเป็นเสียตัวด้วยกลัวภัย
ไม่เหมือนอ้ออุบาทว์ชาติกุ่มภีล
ลอยหน้าลอยตาว่าข้างาม
กูจะว่าให้สาสมใจ
แม้ไม่เช็ดหลาบยังหยาบซ้ำ

ตะเภาทองแค้นคั่งเคืองจิต
ด้วยว่าถูกที่คิดก็โกรธา
ถ่มน้ำลายรดให้แล้วร้องว่า
ขึ้นมาคร่ำคาบกลงไป
ฉวยจุดยุตมือถือโหล
กุ่มได้จงจิตไปติดตาม
ตัวกะลิกะล่ำสำสาม
แต่งจรีตติดตามผัวกุ่มา
อิจญไรร้อยแปดแพศยา
จะให้ข้าถูกตบไสคอไป

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ แค้นเคยแค้นนัก
จะเป็นไรก็ให้เป็นไป
ชะช่างขึ้นหน้าว่าเมียหลวง
ไม่รู้จักหรือเจ้านางตะเภาทอง
จริงแล้วคะร้อยแปดแพศยา
เป็นไรเจ้ามิประจบให้ครบพัน

สุดที่จะห้ามหักโมโหได้
ถูกกลัวมึงไม่อ้อพิน้อง
หึงหวงจ้วงจาบจองทอง
ไหนไหนมันก็สองเหมือนกัน
จึงลอยหน้าทะเลาะผัวจนตัวสั่น
จะได้สมใจมันอ้อมนุษย์

กะลิกะล่ำสำสาม

ชั่ว เลว

เอนน้อยไปหรือนั่นท่านผู้หญิง
สารพัดบัดสีมนุษย์
ก็ว่าบ้างไว้บ้าง
แล้วแล้วก็ดีไปด้วยกัน
ครั้นผิวมึงไปพากูขึ้นมา
กล่ำดีมึงเข้ามาลองดู

ขยันยิ่งโมโหโยไม่หยุด
เมื่อมึงมุดไปเอาผิวกูนั้น
ไม่ลั่นชาติลั่นยางพอเต็มกลั่น
คุณของกูนั้นมึงคิดดู
จะให้ข้าต้อยตบทำลบหลู่
อันกูจะถอยอย่าสงกา

๗ ๑๒ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
เจ็บช้ำด้วยคำวิมาลา
อันนางตะเกาทองผู้พี่
ด้วยเนื้อความทั้งสองข้างไซร้
คิดพลางนางออกสัปดาห์
ปากกล่ำหน้าด้านตึงตัน
ชอบแต่จิกหัวมาตบเล่น
จึงจะสมที่มึงมีพยศ

ตะเกาแก้วโกรธซึ่งหึงสา
หยาบข้าสาหัสยิ่งขัดใจ
จะว่ากล่าวข่มขี้นมันไม่ได้
ก็กระไรกระไรอยู่เหมือนกัน
เหวยอิกุมภาตัวขยัน
จะประชันให้ชนะไม่ละลด
ให้เพื่อนบ้านเขาเห็นเสียให้หมด
ให้รู้สร้งจกฝีมือไว้

๗ ๘ คำ ๗

๑ นำเอยนำหัว
มันสะเทือนไปถึงมึงหรือไร
ครั้นตอบที่มึงถึงแค้น
นางตัวกล่ำมาคำคารมดู

ช่างเปลี่ยนตัวเปลี่ยนหน้าเข้ามาใหม่
ใครใช้ให้พี่สาวลำเลิกกู
อ๊อแสนแนมซื้อหน้าเข้ามาสู่
ทำกูดเล่นก็เป็นไร

แนม สอด ปัจจุบันมักใช้ว่าสอดแนม

ขึ้นหน้าว่าเป็นเจ้าผัว
ถึงกูเป็นชาติกุมภีลไชร์
อิมมนุษย์อุบาทว์ชาติชั่ว
ขาดสามสี่วันไม่ทันที
เมื่อและเจ้าขาดลงมืรอด
เย้ายวนชวนชมภิรมย์ใจ

อันจะให้กุกลัวอย่าสงสัย
ก็ไม่โจดโหดไรเหมือนมึงนี้
พี่น้องร่วมผัวน้าบัดสี
เป็นกุลากลูสีทะยานใจ
เป็นไรไม่กอดไว้ให้ได้
อย่าให้ว่างเว้นสักเวลา

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ อีเอยอีหัวพลัด
ถึงกูร่วมผัวกันมา
กูไม่เหมือนมึงอีหน้าเป็น
มึงอวดกล้าทำดีจะตบลง
ทำให้สมน้ำหน้าสาหัส
ถึงจะเสียสินไหมพินัย
ว่าพลางนางเรียกปลื้มอาลัย
นั่งนิ่งอยู่โยอีเหล่านี้

สารพัดรู้ตลอดสดว่า
บิดายกให้จึงได้ครอง
ลักเล่นผัวเขาทำจงหอง
จะร้องฟ้องโรงศาลก็เร่งไป
เอาฟินเล่นกำตัดเสียให้ได้
มากน้อยเท่าไรก็ตามที
กับข้าไทถ้วนหน้าทาสี
ช่วยกันตบตีให้หน้าใจ

๗ ๘ คำ ๗

กุลากลูสี	ปั่นป่วน วุ่นวาย กูลี มาจาก กลี
กำตัด	ชื่อการพนันอย่างหนึ่ง
สินไหม	เงินค่าปรับให้เจ้าทุกข์
พินัย	เงินค่าปรับเข้าหลวง

๑ บัดนั้น
คาดอกถกเขมรวางเข้าไป

สาวสาวบ่าวผู้หญิงไม่นั่งได้
หมายใจจะคบตีวิมาลา

๗ ๒ คำ ๗ เขต

๑ เห็นเจ้าไกรทองออกกกกั้น
วิ่งปะทะกันอยู่ไปมา

ความกลัวตัวสั้นล้มถลา
ทาสชาติสนจนใจ

๗ ๒ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
โมโหหนุหนกกลั่นกลืนไว้
จึงว่าเอออะไรเจ้าไกรทอง
สารพัดตัดพ้อครั้นเครง
นี้ใช้ให้ชี้ข้าทาส
ไหนว่าจะปราบปรามห้ามเมียไว้
ครั้นจนเข้าจริงก็นิ่งเสีย
เจ้าก็เป็นคนฉลาดชาติชาย
ดีจริงนิ่งเฉยไม่เงยหน้า
คิดว่ามีเหล้ากอหน่อเนื้อ
แม้รู้ว่าจะเป็นเช่นนี้
ถึงจะฟืนฟอนรอนรา

วิมาลาแค้นขัดอัชฌาสัย
นางมิได้ครั้นคร้ามกลัวเกรง
ช่างพาน้องมาให้เขาข่มเหง
แต่เมียตัวเองไม่น้อยใจ
มาหยาบข้าดำตีหาควรไม่
มิให้หึงหวงวุ่นวาย
ให้หม่อมเมียมาด่าเล่นง่ายง่าย
ไม่เสียดายวงศ์วานวานเครือ
ดูเหมือนกลัวภรรยายิ่งกว่าเสือ
จึงวอยงหลงเชื่อตามมา
จะสู้ตายอยู่ที่คูหา
จะก้มหน้าให้ทำไม่กลัวตาย

ถกเขมร

บางครั้งเรียก ขัดเขมร คือขยับผ้านุ่งให้สูงและรัดกุม

ทั้งนี้เป็นต้นเพราะคนคด
คิดโมโหทวงแห่นแสนร้าย

จะจำจดจารึกด้วยหมึกหมาย
เข้าหยิกข่วนตะกายเอาเจ้าไกร

๗ ๑๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
จะห้ามปรามผ่อนปรนก็จวนใจ
นางพี่น้องสองคนก็ลั่นเหลือ
นางวิมาลาเล่าก็เพราพริ้ง
เจ้าคารีสีคารมไม่สมหน้า
ขึ้นเสียงเถียงทะเลาะลั่น
จะเขียนหนังสือหย่าสักห้าใบ
ทำประหนึ่งซึ่งโกรธเต็มที่

เจ้าไกรทองบ่นอดทอดใจใหญ่
เอออะไรกระนี้มันตจจริง
บ้าโลหิตชีวิตเฟือเหมือนมทิงส์
น้อยหรือนันท่านผู้หญิงทั้งสามคน
เหมือนอีแม่ค้าปลาที่หัวถนน
จะกรวดน้ำว่าคะนเสียเตียนนี้
ชิตแกงไตให้ดูอย่าจู้
เดินหนีออกไปเสียให้พ้น

๗ ๑๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
เจ้าพาน้องขึ้นมาถึงเมืองคน
มีรักลับอับอายชายหน้า
ว่าพลางทางทอดเจ้าไกร

วิมาลาตามไปพิไรบัน
คิดว่าจะเป็นผลสืบไป
สุดปัญญาที่จะงดอดได้
สะอึกสะอื้นให้ไปมา

๗ ๑๔ คำ ๗ โอด

มทิงส์

ควายป่า

กรวดน้ำว่าคะน

(สำนวน) ตัดขาดไม่ขอเกี่ยวข้องกัน (คะน คือ
หม้อดินสำหรับใส่น้ำ)

แกงไต

รอยกากบาท มีขนาดกว้างยาวเท่าฝ่ามือของ
ผู้ทำสัญญา

๑ เมื่อนั้น
พี่รักเจ้าจริงจริงจึงพามา
อันโมโหผู้หญิงนี้ยิ่งยาว
มาถึงจะไปบอกแต่เดิมที
จึงเกิดเหตุเภทภัยขึ้นทั้งนี้
เจ้าอย่าละห้อยน้อยใจ

เจ้าไกรทองปลอมนางพลงว่า
ใช้ว่าจะให้เป็นเช่นนี้
จะชวดสวตเสียเปล่าเฝ้าจูจี้
เจ้าจุดชายผ้าพีมีให้ไป
สุดที่จะดับไฟหั่วลมได้
มิใช่จะให้เสียสัญญา

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
แลไปเห็นนางวิมาลา
ร้องว่าเหวยเหวยอีกุมภีล
แกล้งชะอันวอนชูหรือไร
กลับมาขึ้นเสียงเถียงเจ้าผัว
ทำไมเล่าจึงเข้าแฝงชู
ว่าแล้วรุกรานเข้าไปใกล้
พี่เลี้ยงทาสีก็มีมา

สองนางแค้นคิดอิจฉา
พุ่มพายน้าตาก็ขัดใจ
เล่ห์กลมึงดีทำร้องไห้
จะให้มาทำไมกับกู
แต่ล้วนไม่กลัวจะต่อสู้
อันจะพันมือกูอย่าสงกา
เลี้ยวไล่จะจิกเอาเกศา
อุตลุดคร่ำจะตบตี

๗ ๘ คำ ๗ เช็ด

๑ เมื่อนั้น
ร้ายกาจด้วยเป็นชาติกุมภีล
จะเข้าจิกศีรษะนางไม่ได้
หยิกข่วนกอดกั้วัดแว้ง

วิมาลายับย้อยไม่ถอยหนี
ต่อตีมีกำลังเรี่ยวแรง
ปิดป้องว่องไวเข้มแข็ง
พลิกแพลงผลึกไสไปมา

๗ ๙ คำ ๗

ดับไฟหั่วลม (สำนวน) ดับไฟแต่ต้นลม

๑ เมื่อนั้น
ไม่ย่อท้อต่อสูวิมาลา
พวกผู้หญิงสาวสาวบำไพร
ปากจุมูกถูกลีบจนเลือดซิบ

สองนางขัดแค้นแสนสา
จนหน้าตาแดงคิ้วเป็นริ้วยับ
หลงใหลไล่ทุบกันตบตบ
บ้างล้มทับพวกเพื่อนพัลวัน

๗๔ คำ ๗ เขต

๑ เมื่อนั้น
จึงห้ามน้องสองนางให้วางกัน
จะขึ้นทำลำเหลื่อไม่เชื่อพี่
อันนางวิมาลანიไซ้
แม่นางเล็กเลขยันต์ออกเสียได้
จะชบกัดฟัดฟาดเอาสองรา

เจ้าไกรทองเข้าขวางกางกั้น
อย่าตีรันหันหมุนวนไป
นำที่จะเกิดเหตุใหญ่
พี่เอายันต์ปิดไว้ตึงตรา
จะเป็นกุมภีลใหญ่ใจกล้า
อย่าเดินแรงเดินกาหนักไป

๗๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ร้องว่าอุแหม่แม่เจ้าไกร
เจ้ารักชูของเจ้าเข้ากับชู
เมื่อมันเป็นมนุษย์อยู่เห็นตัว
เกิดวิวาททะเลาะเพราะไครนั้น
ทำทะเลาะแหละแฉะน่าให้ใจ

สองนางจะเชือกก็หาไม่
จะเขียนเสือไว้ให้วัวกลัว
แกลิงจะชู่่มใครนำใครหัว
จะหลอกเข้าให้กลัวหรือว่าไร
เพราะหม่อมผัวตัวขยันหรือมิใช่
มันจึงทำได้ถึงเพียงนี้

เขียนเสือไว้ให้วัวกลัว (สำนวน) ทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง
เสียขวัญหรือเกรงขาม

ว่าพลางทางรุกเข้าไป
บ่าวไพร่พร้อมกันทันที

มิได้ย่อท้อถอยหนี
เข้ากลุ้มรุมตีนางกุมภา

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น
จะแก้แหวนเล็กย่นต์แล้วร้องรา
ความรักกรุมรังตะลึงหลง
หน่วงหนักรักที่เสียดายน้อง

วิมาลาแค้นขัดสหัสสา
ด้วยแสนเสนาหาเจ้าไกรทอง
นางนั่งลงกอดเข้าเศร้ามอง
พุ่มพองน้ำตาแล้วว่าไป

ฯ ๔ คำ ฯ

โศกี

๑ พ่อเจ้าประคุณของเมียเอ๋ย
เจ้าพาเมียมาไม่ทันไร
สุดรักสุดรู้ไม่อยู่ได้
ถึงเสื่อสาบกลางป่าพนาวัน
จะฉีกเนื้อเถื่อนหนังเสียทั้งเป็น
ไหนเล่าเจ้าชมว่าเมียดี
จะขอลาลงไปอยู่ในถ้ำ
นางคิดขัดข้องหมองมัว

กรรมสิ่งใดเลยมาขัดให้
จะจำใจจำจากพรากกัน
สุดใจเหลือที่จะอดกลั้น
ไม่ตุตันร้ายกาจเหมือนเช่นนี้
ไม่เคยพบเคยเห็นน่าบัดสี
ที่นี้รู้เช่นได้เห็นตัว
ตามบุญตามกรรมที่ทำชั่ว
ตืออกชกหัวเข้ารำไร

ฯ ๘ คำ ฯ โอด

ร้องรา

ร้องรอ

รักที่เสียดายน้อง

(สำนวน) ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกอย่างไรดี

ร้าย

๑ คิดเอยคิดพลาง
ลุกขึ้นเคืองขัดสะบัดสไบ
เหวยอีตะเกาแก้วตะเกาทอง
หฤโหดโหดเขลาเมามัว
ที่นี้กอดไว้มึงอย่าวาง
ผลัดกันร้องร่ำไห้ถนัดใจ
ว่าพลาญนางหวนเข้าในห้อง
แล้วลอบเลิกลั่นตมิทันช้า

นวลนางหวนหันหมั้นไส้
ชี้หน้าว่าไปมิได้กลัว
พี่น้องอุบาทว์ชาติชั่ว
มึงมาเอาผิวของมึงไป
มึงเข้าคนละข้างอย่าห่างได้
อีหน้าไพร่สันดานมารยา
แก้แหวนในช่องเกศา
โจนจากศาลาด้วยขัดใจ

๗ ๘ คำ ๗ เชิดฉิ่ง

๑ ครั้นลงถึงพื้นพสุธา
ฟาดทางวัดแว้งว่องไว

ก็กลายเป็นกุมภาคเทิบใหญ่
เข้าไล่สองนางนารี

๗ ๒ คำ ๗ รำ เชิด

๑ เมื่อนั้น
ร้องกรีดหวีดว้างไม่สมประดี
วิ่งปะทะปะกันอลหม่าน
บ้างขึ้นต้นไม้มีอตะกาย
บ้างเรียกพวกพ้องร้องให้ช่วย
สิ้นกำลังลงนั่งภาวนา
สองนางวางวิ่งเข้ากอดผิว
เอ็นดูด้วยช่วยเอาชีวิตไว้

พี่น้องอกสั่นขวัญหนี
ทาสีพี่เลี้ยงก็วุ่นวาย
ลอนลานสิ้นลัมผ้าห่มหาย
ปิ่นปายไม้สั่นทัดพลัดลงมา
เจ็บป่วยลำบากลากขา
กอดข้อกอกว่าเพื่อนไป
ความกลัวตัวสั่นหวั่นไหว
นางกุมภีลีใหญ่ไล่ขบเมียร

“ครั้นลงถึงพื้นพสุธา
พาดทางวัดแก้วว่องไว

ก็กลายเป็นกุ่มภาเดิบใหญ่
เข้าไล่สองนางนารี”

ลูกได้ผิดแล้วอย่าถือโทษ พ่อโปรดช่วยขับให้ไปเสีย
ร้อนอกหมกไหม้เหมือนไฟเสีย ทั้งเมียเสียได้ไม่เอ็นดู

๗ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น เจ้าไกรทองได้ฟังนั่งไขหู
ทำเฉยเชื่อนเหมือนหนึ่งไม่รู้ เป็นครูจึงตอบวาจา
พี่ก็ได้บอกแล้วแต่หนหลัง ไกรธซึ่งตึงตังไม่ฟังว่า
ไหนเล่าเจ้าไม่กลัววิมาลา ทั้งเจ้าทั้งข้าเขารุมรัน
เป็นโรมิทำให้หน้าใจ รังขึ้นมาโยจนตัวสั่น
เรียกหาข้าไทให้ช่วยกัน ตีรันเล่นตามสบายใจ

๗ ๖ คำ ฯ

ตะนาว

๑ ว่าแล้วลูกเดินออกมา จากที่ศาลาอาศัย
แล้วมีวาจาว่าไป วิมาลาอย่าได้ไกรธา
เป็นกรรมเราแล้วทั้งสองข้าง ไข้พี่จะทิ้งขว้างร้างหย่า
อย่าละห้อยน้อยใจจงไคลคลา กลับไปคูหาห้องทอง
ด้วยเจ้ากลับรูปเป็นกุมภีร์ เคยอยู่ที่เที่ยวท่อง
มาอยู่ปิดพิเช่นนี้น้อง จะร้อนรนหม่นหมองด้วยแดดลม
เจ้ากลับไปก่อนเถิดวิมาลา ไม่ข้าพี่จะตามไปสู่สม
ความรักพี่สมัครสมาคม ยังนิยมชมชิตติดใจ

๗ ๘ คำ ฯ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
อวรณ์ร้อนรุ่มกลุ้มใจ
จนอยู่มิรู้ที่จะเจรจา
ลาผิวชบหัวลงคำนับ

นางกุมภีลเศร้สร้อยละห้อยให้
ดังถ่านไฟฟืนสุมทุมทับ
แต่พริบตาอ้าปากหุบหับ
คลานตะกုပ်ตะก๊อบกลับไป

ฯ ๔ คำ ฯ ผละ

๑ ครั้นถึงฝั่งคงคาก็ถาโถม
โบกหางวางวายว่องไว

โตดโครมลงในแม่น้ำใหญ่
ตรงไปสู่ที่ถ้ำทอง

ฯ ๒ คำ ฯ เกิด

๑ รูปร่างนางกลายเป็นมนุษย์ โฉมงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง
เดินพลางครวญคร่ำรำร้อง เข้าไปในห้องแล้วไต่

ฯ ๒ คำ ฯ ไต่

ตอนที่ ๒

ไกรทองตามนางวิมาลา
กลับไปถ้ำ

๑ เมื่อนั้น

ครั้นนางวิมลานารี
ทั้งเสียดายทั้งรักเป็นหนักหนา
ให้ละห้อยละเหี่ยเสียน้ำใจ
ภรรยามาเตือนให้ไปบ้าน
ชะนางตัวขยันขันสิ้นที่
เหมือนแกล้งตีปลาหน้าไซ
หวงแหนแสนร้ายรามา
เมื่อกี้ที่มีหามนางกมภา
ทั้งบ่าวไพร่ไม่ชั่วตัวเป็นเกลียว
ว่าพลางทางเดินออกจากสวน
เมียงามตามไปไม่อีนัง

โฉมเจ้าไกรทองหมองศรี
กลายเป็นกุมภีลกลับไป
คิดคิดขึ้นมาน้ำตาไหล
เหมือนบ้าใบไม้เป็นสมประดี
ยิ่งเดือดดาลดุดันหันหน้าหนี
ช่างชวนกันด่าตีวิมลาลา
เอออะไรมาคิดริษยา
จะปิดประตูคำแต่ข้างเดียว
ที่ไหนจะคมนาคมเขี้ยว
นี้หากคิดนิดเดียวดอกกระมัง
หุนหันป่วนป่วนคลุ้มคลั่ง
มายังบ้านพลันทันใด

ฯ ๑๒ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นถึงจึงขึ้นบนเคหา
โมโหฮึดฮัดขัดใจ

จะอาบน้ำผลัดผ้าก็หาไม่
เดินตรงเข้าไปในทึนอน

ฯ ๒ คำ ๗ เสมอ

ตีปลาหน้าไซ

พูดหรือทำให้งานของคนอื่นที่กำลังดำเนินไปด้วยดี
ต้องเสียไป

ชั่ว

๑ ทุ่มทอดตัวตนลงบนเตียง
คิดถึงวิมาลา ยิ่งอาวรณ์
ให้ผุดลุกผุดนั่ง คลั่งเคลิ้มจิต
งวยงงหลงเรียกวิมาลา
สัพยอกหยอกยุตจุดหมอนข้าง
ประคองขึ้นอุ้มแอบเป็นแนบกาย
นั่งพิณจพิศดูรู้ว่าหมอน
เอาผ้าห่มคลี่คลุมตัวไว้
ได้ยินเสียงแมวไล่ตะครุบหนู
เหลือบแลเห็นเงาเสาทอกลาง

เอนเอียงแอบอิงพิงหมอน
ทุกซ้່อนรำไรไปมา
สำคัญคิดว่าอยู่ในคูหา
ขึ้นมานั่งนี้ด้วยพี่ชาย
นึกว่านางพลงพลอดกอดกาย
แย้มยิ้มพริ้มพรายสบายใจ
ก็กลับกลิ้งนึ่งนอนถอนใจใหญ่
เหมือนป่วยเจ็บจับไข้ครวญคราง
ชะเง้อชะเง้อแลดูตามหน้าต่าง
นึกว่านางวิมาลา ยາใจ

๗ ๑๐ คำ ๗

ร้าย

๑ จิงลูกจากเตียงเมียงออกมา
พุดพลงทางหลงลูปไล่
ครั้นรู้ว่ามีไข้ก็ได้คิด
ทำแก้ชวยฉวยผ้ามากระพือ
เห็นเมียมาจุดซิงยั้งซึ้งโกรธ
เคื่องขัดวัดเหวี่ยงวุ่นวาย
แว่วเสียงไก่ขันสำคัญว่า
แลหาแห่งใดไม่พบพาน

แย้มยิ้มพยักหน้าแล้วปราศรัย
กอดเสาะเข้าไว้ทั้งสองมือ
เอ๊ะผิดแล้วเราเสาดอกหรือ
แลดูชื่อว่าจะผูกคอตาย
แกล้งโซยดยกตื้นขึ้นป็นปาย
เดินชายเขื่อนออกมานอกชาน
วิมาลามารเรียกก็ร้องชาน
งุ่นง่านอยู่คนเดียวเที่ยวมอง

๗ ๘ คำ ๗ เพลง

โชยด รั้งอย่างกระโดด

๑ เมื่อนั้น นวลนางกรรยาทั้งสอง
เห็นเจ้าไกรวิปริตผิดทำนอง ค่อยย่อตามมาแล้วว่าไป

๗ ๒ คำ ๗

เย้ย

๑ ชีชะหม่อมผัวตัวขยัน เป็นไรนั่นกริยาเหมือนบ้าใบ้
เมื่อก็กอดเสาะเข้าทำไม พุดอะไรเลื่อนเปื้อนเหมือนละเมอ
แล้วฉวยผ้ามาจะผูกคอตาย ทำตะเกียกตะกายเก้อเก้อ
ไม่อดสูผู้คนบนเพ้อ คลั่งโคล่ไหลเล่อลืมนตน
อย่าสงสัยไม่ผิดปากว่า จะเป็นบ้าเที่ยวเดินกลางถนน
เสียแรงเรื่องฤทธิ์เดชเวทมนตร์ ฝูงคนเขาจะกลุ้มรุมล่อ

๗ ๖ คำ ๗

(บทจำลองแดกร)

๑ ครั้นถึงจึงฟังพาบกราบไหว้ เอาอ้อยควั่นมาให้ห้ำหักข้อ

(บทนาง)

จงออกไปวัดวาหาท่านชรั รักษาตัวรดน้ำมนต์เสียสักหม้อ
จับมงคลใส่สวมกรวมคอ แต่พอสร้างสระปะทะปะทั้ง

(บทจำลองแดกร)

ลองกินตุล็กที่มั่นมิพอ จะต้องเล่นมะละกอกับแกงฟัก

เล่อ เพื่อ แสดงอาการ และหน้าตาผิดปกติ บางที่ใช้ เล่อล่า

(บทนาง)

หรือไปอยู่สู่สมนางจะเซ้ ถูกเสน่หียาแฝดของเขาขลัง
น่าจะเป็นเช่นนั้นดอกกระมัง หรือกลัดกลุ้มคลุ้มคลั่งปะรังควาน

(บทเจ้าอวดแทรก)

หรือลงไปในห้องคลอเล่นจ้องเต ให้เมียจะเซ้ขึ้นชีหลัง

(บทนาง)

ชะรอยผีทองเลวในเหวถ้ำ เข้าประจำผัวเข้ามาถึงบ้าน
จะเสียผีพลีบัตรปิดกบาล กวาดข้าวเปลือกข้าวสารส่งไป

(บทเจ้าอวดแทรก)

ชะรอยผีพระประแดงแขวงปากน้ำ เข้าประจำเจ้าประคุณจึงรุ่มร่า

(บทนาง)

ว่าพลางทางหัวเราะเยาะเย้ย ยังหาเคยพบเห็นเช่นนี้ไม่
เอามือตีกทำตักใจ ยั่วเย้าเจ้าใครไปมา

(บทเจ้าอวดแทรก)

แกงหมูปุทะเลเทเสียลิ้น มางมกินกบเขียดไม่เกลียดหรือ
ช่างไม่อายพวกลาวชาวอัตปือ ดบมือหัวเราะเฮฮา

๗ ๑๔ คำ ๗ เจรง

จ้องเต	ชื่อการเล่นอย่างหนึ่งของเด็ก ปัจจุบันเรียก ต้องเต
เสียผี	เสียค่าเช่นไหว้ผี
ปิดกบาล	คือปิดรังควาน เป็นพิธีขับไล่ผี เพื่อไล่ความวิบัติให้หมดไป
ชาวอัตปือ	น่าจะเป็นชาวเมืองอัตปือที่อยู่พหามาจากลาว

ร้าย

๑๑ เมื่อนั้น

รับแพแล้วนางแม่ค้าปลา
น่าจะจริงของน้องต้องเสน่ห์
รู้ระแบบแยบยลกลลุมภีส์
พี่ไปอยู่คูหาห้าหกว้น
ให้หลงใหลแต่จะใคร่แอบอิง
จริงหรือหาไม่เจ้าตะเกาท์แก้ว
เสียจริตติดใจชาลวัน
ใครเล่าเจ้าเอ๋ยช่วยรักษา
กลับมาเยาะเย้ยหยันขันลั่นที
เอออะไรใส่ความว่าผีเข้า
ผีชาลวันผัวตัวหยาบช้า
อย่าเย้ยเยาะทะเลาะเล่นเช่นนั้น
จงมาต้อนรับประคับประคอง
ว่าพลางฉวยฉุดยุดหยอก
นางน้องสาวก็อย่าอื้อฉาวไป
จำเพาะพี่กับเจ้าตะเกาท์ทอง
ต่อเมื่อไรผีออกจะบอกกัน

เจ้าไกรทองยิ้มพลางทางว่า
จะขึ้นขัดธัธยาไปโยมี
เจ้าเคยคบจระเข้มาก่อนพี่
เห็นทีจะเป็นบ้าเหมือนว่าจริง
ผีบ้าอะไรนั้นมันเข้าสิง
ถึงผู้หญิงผู้ชายก็คล้ายกัน
หม่อมพี่สาวคราวแล้วอย่างไรรัน
ปวนป่วนเป็นบ้ายิ่งกว่านี้
จนหายบ้าได้เสียเป็นเมียพี่
ร้อยสิร้อยอย่างช่างเจรจา
ผีทำไหนใครเล่ามาเข้าข้า
ตามมาหาเจ้าตะเกาท์ทอง
ชาลวันขัดใจจะไล่ถอง
ชวนชมสมสองให้ต้องใจ
ผัวเก่าเจ้าตอกอย่าผลักไส
เจ้ามิใช่ภรรยาชาลวัน
เคยรับรองคล่องอยู่เป็นคู่ขัน
จึงกระนั้นกระนี้กับพี่ชาย

๗ ๑๘ คำ ๗

๑๑ เมื่อนั้น

จึงว่าผีเจ้าเล่ห์เพทุบาย

สองนางตาลเดือดไม่เหือดหาย
แยบคายของเจ้าข้าเข้าใจ

เกิดซักร้านรำคาญหูจู้ ไม่พอที่จะต่อยามความไถ
ทำเคียดแค้นแสนงอนค้อนเจ้าไกร แล้วแกลังเดินเข้าไปเสียในเรือน

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น เจ้าไกรทองว่องไวใครจะเหมือน
เห็นเมียสร้างใส่จريتบิตเบียน เดินหนีเข้าเรือนก็รู้ใจ

๗ ๒ คำ ๗

ไอ้โลม

๑ จึงค่อยอย่างย่องมองเมียง มานั่งลงบนเตียงเคียงไหล่
ทำเป็นโกรธว่าไป เออออะไรพี่น้องสองนาง
คำคารมเปรี้ยงเปรี้ยงเสียงแปรัน ซัดใจจะใคร่แพ่นลงสักผาง
มีแต่จะจันทาลรานทาง ถากถางทะเลาะเพราะลั่นที่
เที่ยงนางกลางคืนก็ครั้นเครง นี่หากเกรงไบบุญท่านเศรษฐี
หาไม่ที่ไหนดั้นวันนี้ ฟาผีเถิดนะไม่ละกัน
ทีนี้ก็แล้วไปเถิดไม่ว่า เวทนาจะเจือตงดอดกลั่น
ถ้าคราวหลังยังเป็นอยู่เช่นนั้น จะวิวาทขาดกันเสียมันคง
ว่าพลางร้ายมนต์มหาละลวย เป่าไปให้กังวาลลุ่มหลง
แล้วหยิบพัดไล่ยุ้งเอามั่งลง ขวนน้องสองอนงค์ให้หลับนอน
สัพยอกหยอกหยิกซิกซี้ ถ้อยทีดีกันเหมือนแต่ก่อน
อุตสาห์แก้ตัวตนพันโทษกรรม สโมสรมเป็นสุขทุกนิรันดร์

๗ ๑๒ คำ ๗ โลม

ซ้ำ

๑ วันเอ๋ยวันหนึ่ง
ปานนี้จะครวญคร่ำรำพัน
จำจะตามลงไป
นีกะนั่งถึงเมื่อยยังเสียดาย

ฯ ๔ คำ ฯ

ร้าย

๑ คิดพลางทางมีวาจา
ลูปหลังโลมเล้าเอาใจ
แต่พื่อนึกนึกจะปรึกษา
ที่จริงเป็นความตามตรง
ชวนกันตบตีวิมาลา
เกลือกว่าพวกพ้องกุมภีร์
พื่อนึกจะไปไกลเกลี้ย
หาบุญพี่ไม่เบื้องหน้าไป

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

คิดถึงวิมาลาสาวสรรค์
ทุกซักร่อนนอนฝันถึงพี่ชาย
โลมเล้าเอาใจให้เหือดหาย
จะทิ้งให้เป็นม่ายเสียทำไม

เรียกสองภรรยาเข้ามาใกล้
พูดไกลหวานล่อมอ้อมวง
กลัวจะว่าใจหนุ่มลุ่มหลง
เจ้าจงคิดดูให้จงดี
ด่าว่าร้อยอย่างจนนางหนี
จะผูกไฟรมนุษย์ไป
ให้นางหายโกรธเสียจึงจะได้
มนุษย์ก็จะได้อยู่สบาย

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังนั้ยังยัมพริ้มพราย
สารพัดฝันผอนย้อนยอก
นี่แน่ะคะหม่อมไกรมีไชลึง
ชะช่างพูดจาวาخان
ยังไม่มันคั่นกะทีไส่เจือ

พี่น้องสองนางโฉมฉาย
น้อยหรือนั้นแยบคายชยันจริง
ลวงหลอกเลี้ยวลดปดผู้หญิง
จะลวงให้กินชิงกับเกลือก
ดั่งน้ำอ้อยน้ำตาลหวานเหลือ
คงจะเชื่อถ้อยคำของเจ้าคุณ

ไปไหนไปเกิดไม่ขึ้นชาติ

จะทานตัดก็เครื่องจะเคื่องชุ่น

เหมือนปล่อยปลาปล่อยเต่าเสียเอาบุญ จะช่วยรุ้นไสส่งลงไป

๗ ๘ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น

ได้ฟังภรรยาว่าถูกใจ

ปลาเต่าเอาอะไรมาบนบ้า

จริงหรือจะเลือกไสเสียให้พ้น

ถึงพี่ไปก็ไม้อยู่ช้า

อย่าเสียดสีที่ทำแต่ลำพัง

ว่าพาลงลูบหลังแล้วสั่งเสีย

ฉวยชักผ้าห่มชมว่างาม

นี่อะไรค้อนควักผลึกพี่

แต่เวียนเฝ้าเข้าหยอกภรรยา

เจ้าไกรทองข้องขัดอชฌาสัย

ยืมแห่งแกลังโกลไปตามจน

ไม่เลือกหน้าเลนนางสร้างกุศล

แล้วจะชวดสวามนต์ดอกกระมัง

จะกลับมาให้ทันทีข้างนี้มั่ง

เหลือกำลังหนักนั้จะยกตาม

ดีใจด้วยเมียไม่หวงห้าม

ลวนลามเลี้ยวลอดสอดคว้า

ไม่พอที่กันเองก็อิจฉา

จนเวลาจนแจ้งแสงทอง

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ จึงลุกขึ้นเปิดมุ้งยุงขบ

มาอาบน้ำในระเบียงเตียงรอง

เดินตบไหล่พาลงอย่างย่อง

แล้วกลับคืนเข้าห้องแต่งตัว

๗ ๒ คำ ๗ เพลง

๑ ครั้นเสร็จสิ่งสองนารี

ลงบันไดเดินออกนอกกรั้ว

เปรมปรีดีกระหิ่ยมยืมหัว

เข้ามิดขมุขมัวรับมา

๗ ๒ คำ ๗ เชิด

สามเล่า

๑ ครั้นถึงฝั่งวังวนชลธาร
แล้วจุดเทียนชัยมิได้ช้า
เจ้าไกรทองด่วนเดินมาตามทาง
มีดหมอเหน็บมั่นกับบั้นเอว

จึงโอมอ่านอาคมคาถา
คงคาแหวกช่องเป็นปล่องเปลว
น้ำแห้งแข็งกระด้างไม่ไหลเหลว
ตรงไปปากเหวถ้ำทอง

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

“ครั้นถึงฝั่งวังวนชลธาร
แล้วจุดเทียนชัยมิได้ช้า

จึงโอมอ่านอาคมคาถา
คงคาแหวกช่องเป็นปล่องเปลว”

ร้าย

๑ ค่อยย่อเงเข้าปดงใจจง
หยุดยืนแผงม่านเมียงมอง

สำคัญมันคงไม่หลงห้อง
ดูท่านองวิมาลาจะว่าไร

๗ ๒ คำ ๗

โอปี่

๑ เมื่อนั้น
กอดเข้าเจ้าจากเป็นทุกขใจ
ยังเจ็บใจด้วยอิพิ่น้อง
แค้นนักดังอัคคีจีเจียว
เหตุผลเป็นต้นเพราะผิวใหม่
ช่างไปปดลดเลี้ยวเล่นลั่น
เพี้ยงเอ๋ยผีสางเทวดา
จงดลจิตดลใจเจ้าไกรทอง
จะตัดพ้อต่อว่าประดาเสีย
จะหยิกข่วนให้เจ็บด้วยเล็บยาว
แล้วขุกคิดขึ้นมาถึงซาลวัน
เมื่อยามยังอยู่เป็นคู่เกล้า
ไหนอีตะเภาแก้วตะเภาทอง
ทุกขร้อนรำพึงตะลึงตะไล

วิมาลาเศร้าสร้อยละห้อยให้
เหมือนบ้าใบ้บั่นบ่นอยู่คนเดียว
ให้ขัดข้องเคืองขุ่นจนเจียว
มันไล่จะใคร่เคี้ยวเนื้อกิน
พาไปให้เมียดูหมิ่น
ไม่มีขึ้นชาติชายเท่าไยของ
ที่รักษาถ้าเหวเปลวปล่อง
ให้หลงลงมาลองอีกสักคราว
ให้สมที่อเมียมันรังหยาว
เลือดมิขาวโซมอยู่ก็ดูเอา
ยิ่งวิโยคโศกศัลย์สร้อยเศร้า
ไม่อาทรนอนเปล่าเปลี่ยวใจ
จะจาบจ้วงจองหองกับน้องได้
ครวญคร่ำรำไรไปมา

๗ ๑๔ คำ ๗ โอต

รังหยาว

ยั่วให้โกรธ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
เข้าใจในทีวามาลา

เจ้าไกรทองแฝงมานเมียงหน้า
ยิ้มพลางทางว่าไปทันใด

๗ ๒ คำ ๗

ยานี

๑ พี่คือเทवासุราฤทธิ์
เห็นนางโคกพิริพรีไร
เติมสิตามไปกับไกรทอง
หรือเขาซูเชิญไม่เอ็นดู
จึงมานั่งบ่นหาชาวัน
ถึงจะเข้มแข็งขันขยันดี
จงอุตส่าห์ฝากตัวผัวใหม่
ถ้าเชื่อคำทำตามเทวดา

ซึ่งสถิตในถ้ำต่ำได้
คิดพะวงสงสัยจะใครรู้
ทำไมกลับมาร้องให้อยู่
อุปถัมภ์ค้าชูไม่ถึงที่
ต้องการอะไรนั้นกับผัวผี
ไหนจะรอดชีวิคินมา
รักใครข้างนี้จะดีกว่า
จะดลใจให้มาประเดี่ยวนี

๗ ๘ คำ ๗

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
รู้ว่าหม่อมผัวตัวดี
สาละวนนินทาว่าร้าย
แก้เกอนั่งกัตปูนพลู

วิมาลาสะดุ้งจิตคิดบัดสี
ลงมาเมื่อไรนี้ไม่ทันรู้
ให้สะเทินเชนอายอดสู
ก้มแคะเล็บอยู่ไม่เจรจา

๗ ๘ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ทำเป็นไม่เห็นวิมาลา
ไครนินทาวารายเราเมื่อกี้
ถ้ามันพบปะไม่ละไว้

เจ้าไกรทองย่องเดินเข้าไปหา
แหงนเงยเฉยหน้าแล้วว่าไป
ประเดี๋ยวใจโพล่หนีไปข้างไหน
จะทำให้คุ้มค่านินทาทั้ง

๗ ๔ คำ ๗

ไอโถม

๑ อ่อนน้อมอยู่เจี๊ยะลืหาว่า
ก้มแคะเล็บเล่นอยู่เช่นนั้น
พี่รักเจ้านักหนาลงมาใหม่
มิให้ร้างค้างเขินเนิ่นนาน
เจ้าอย่าแค้นขัดสับตบะบั้ง
เหมือนถ่านไฟเก่าเถายังมี
ไหนไหนก็รู้เช่นได้เห็นฤทธิ์
น้อยหรือนั้นยังไม่ทันจะถูกเนื้อ
ทั้งระแบบแยบคายก็หลายอย่าง
ว่าพลางผินหลังเข้านั่งอิง

หน้าตาคนแก่นี่ดูชัน
จะหักกลืนเสียเปล่าไม่เข้าการ
จะเกลี้ยไกลว่ากล่าวที่ราวฉาน
จะสมัคสมานไมตรี
นึ่งนึ่งเสียมั่งจงฟังพี่
เป่าขึ้นคงอคิดจะติดเชื้อ
กระบวนกระบิดอย่าทำให้ล้าเหลือ
สะดุ้งเผื่อไปก่อนแสนงอนจริง
สมที่สมทางท่านผู้หญิง
สับตบะบั้งวิ่งหนีพี่ไย

๗ ๑๐ คำ ๗

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
เคืองขัดสับตบผ้าแล้วว่าไป
เมื่อจะมาได้ลาแล้วหรือยัง
ข้างบ้านป่านี่จะสั้นรัว

วิมาลาหุนหันหมั่นไส้
น้อยหรือนี่มาได้ช่างไม่กลัว
หม่อมเมียจะคลั่งถึงหม่อมผัว
แต่ละคนไม่ชั่วช้ากลัวใจ

ขยันยิ่งจริงเจ้าตะเกาหลวง
มิเสียแรงแกลังกลั่นสรไว้
ที่นี้หรือขึ้นชื่อว่ามนุษย์
อย่าปล้นปลอกหลอกหลวงด้วยน้ำเย็น
จริงแล้วจะกะได้ถ่านไฟเก่า
มันมอดหมดไม่ติดดังจิตจง
เชิญไปเสียเถิดให้พ้นห้อง
เถิดเท่านั้นแล้วก็แล้วไป

หึงหวงสารพัดผลัดกันได้
ชอบใจหม่อมผัวล้วนตัวเป็น
จนสิ้นสุดเหล่ากอไม่ขอเห็น
ได้รู้เช่นเห็นหมดที่คดตรง
อย่าพักเป่าเผ้าก่อนจนคอกง
จะชานชมงมหลลงลงมาโย
จะลงน่องได้อีกอย่าสงสัย
ข้ากลัวใจเจ้าจอมหม่อมเมีย

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ กัลเอยกัลยา
พี่มิใช่ชายชั่วที่กลัวเมีย
พี่น้องสองราภิสารภาพ
ยังกระเดื่องกระดังแต่ข้างนี้
ถึงยังกำลังเดือดไม่เหือดให้
อย่าสะบึงสะบัดตัดตรอน
อันธรรมาสตรีมีผัว
ไม่มีคนข่มเหงคะเนงร้าย
จงถอยหลังคิดดูอย่าจู้จี้
ยอมเป็นที่ติฉินกินใจ

ช่างตัดพ้อต่อว่าประดาเสีย
จะลงมาไกลเกลี้ยเสียให้ตี
เช็ดหลาบแล้วเจ้าไม่จู้จี้
ด้วยท่วงที่จรีตนั้นติดงอน
จะโลมเล้าเจ้าไปกว่าจะอ่อน
หย่อนหย่อนเสียมั่งฟังพี่ชาย
ค่อยยังชั่วกว่าเช่นที่เป็นมาย
ไปไหนไปง่ายสบายใจ
ผัวร้างอย่างนี้หาดีไม่
บุราณว่าไว้ล้วนความจริง

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร้าย

๑ ลิ่นเอยลิ่นลม

สารพัดไพเราะเพราะพริ้ง
ไวว่องคล่องชยันสันทัด
เคยชนะคะคานเพราะทานทน
จริงแล้วแกลัวกล้ำประดาเสีย
กระนั้นสิเมื่อเจ้าพาเข้าขึ้นไป
เขาจึงตีจิ้งด่าข้าคนเดียว
มาสับปลั๊กกลับอ้าวอดตัว
ได้อายเท่านั้นแล้วมีหน้า
ชี้ครันตอบให้เหนื่อยเมื่อยชาตะไกร

น่านิยมย้อนยอกกลอกกลิ้ง
สมเป็นผัวท่านผู้หญิงบ้านบน
หลบหลีกมือหมัดไม่ขัดสน
เล่ห์กลของเจ้าข้าเข้าใจ
ปราบเมียมให้หือขึ้นได้
เห็นเมียกลัวกระไรจนสั่นร้าว
วิ่งเลี้ยวไล่ตามข้ามคอผ้า
ว่าเขากลัวสารภาพราบไป
ยังมาซ้ำเลี้ยวลดปดไปใหม่
จะปิดหูเสียไม่ขอได้ยิน

ฯ ๑๐ คำ ฯ เสร็จ

๑ แสนเอยแสนงอน

ใส่จริตบิดเบือนเหมือนจะบิน
พี่ไม่กลัวภรรยาเช่นว่าดอก
แต่เขาคิดเวทนาไม่ด่าตี
ถึงข้างเขาข้างเราก็กเล่าแหละ
โมโหมากปากคอดพอดัว
จะมากลับขี้โกรธโทษใคร
พี่ก็ว่าขี้แจงเป็นแพ่งธรรม

ช่างแคะค่อนอุตริตจิน
ล้วนหยิบขึ้นเชิงชั้นขยันดี
ไซ้จะเหลือกตาหลอกได้เหมือนผี
เท่านั้นแลอีกนึกว่ากลัว
มันเกาะเกาะกวนใจมิใช่ชั่ว
ไม่จิตเจ้าเมามัวอยู่เหมือนกัน
ข้าใช้ให้หึงหวงกันหรือนั่น
แต่ละคนตั้งดันไม่เงือตงด

แพ่งธรรม

แพ่งคือแพ่งหมายถึงทาง ธรรมคือ ความถูกต้อง หมายถึง
ทางที่ถูกต้อง ทางที่ถูกต้อง

จึงนั่งดูทีใครจะดีกว่า

ล้วนเหลืกกล้ายันเหมือนกันหมด

ยังไม่หน้าเข้ามาเปรียบประชด

ว่าเข้าปดก็ตกนรกเอง

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ นำเอยนนำหัว

อย่าปลิ้นปลอกออกตัวไม่เหมาะสม

เกิดวิวาทบาททะเลาะครั้นเครง

เพราะหม่อมผัวชั่วเองหรือเพราะใคร

จะขวางงูตุกอกสรพิษ

มันจะผิตพันคอไปข้างไหน

แยบคายของเจ้าข้าเข้าใจ

จงมาจงไปเป็นคนกลาง

เมื่อข้ากลับกลายรูปเป็นกุมภีล

เจ้าขับเหมือนขับผีขับสาง

เข้าประดับประคองแต่สองนาง

กอดไวคนละข้างไม่ห่างไกล

ยอดรักของเจ้าตะเกาทอง

ดังจะล่องลอยฟ้าไม่หาได้

สาวพรหมจารีดีสุดใจ

ไม่มีใครถูกต้องพ้องพาน

หม่อมไกรได้ชมสมสอง

เหมือนได้นางรูปทองไว้ที่บ้าน

จะคุ้มโทษโทษาหาประการ

อัปรียสีกบาลไม่มีเลย

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เอวเอยเอวบาง

ชะช่างชูเชิดเปิดเผย

สารพัดผ่อนปรนเป็นคนเคย

ไม่ลืมเลยล้นลมคมชิต

เจนจัดหัดมาแต่ชาลวัน

หลายชั้นเชิงชวนกระบานกระบิต

มิใช่ชายเจ้าชูรัฎฐี

จะลืมนคิดติดกุกอยู่ทุกคน

นี้หากพีเองรู้เพลงน่อง

จึงตามรอยคล้อยคล่องไม่ขัดสน

อันนางตะเกาทองทำนองคน

แยบยลไม่เท่ากุมภีลใน

เจ้าลิกกลับกลายได้หลายอย่าง

รู้ทางจะหนีที่จะไล่

สันหัดจัดเจนอยู่ในใจ

มนุษย์หรือจะได้เหมือนเช่นนี้

พี่ก็ยังต้องจิตติดใจอยู่
เจ้าตตรอนค่อนข้างไฉ่ไฉ่
ถ้าพี่เป็นเทวาสุราฤทธิ์
จะปิดทองทั้งตัวให้ทั่วไป
จะสาปสรรเสียบ้างเหมือนอย่างนี้
เจ้ากระบิดกระบวนมารยา

อุตส่าห์สู้ซังตายมาถึงนี้
เพราะผิดที่ทำงานไม่ต้องใจ
จะนิมิตชาลวันขึ้นให้ใหม่
นั่นแหละจะชอบใจวิมาลา
กุมภิสัยร้ายกาจไม่ปรารถนา
แต่เล็กมาจนใหญ่พึ่งได้พบ

๗ ๑๔ คำ ๗

๑ หม่อมเอยหม่อมผัว
รู้วิชาเชี่ยวชาญชำนาญครบ
ใครอวดว่าข้าชาวสวรรค์หรือ
ใครชักใครจงจุมกมา
ไม่รู้หรือว่าชาติเตียรฉาน
ทำให้เสียเสื่อมเวทมนตร์ชะงัด
เจ้าช่างคิดนิมิตชาลวัน
เอาไปฝากกวนลน้องทั้งสองรา
นี่เอาไปฝากเจ้าตะเภาแก้ว
เสียแรงหม่อมผัวนิมิตปิดทอง
ทำไมมิให้คิดถึงผัวเก่า
ไม่โกหกพกลมเสียวลัด

มิใช่เช่นชายชั่วหัวประจบ
ใครใช้ให้มาคบกับกุมภา
จึงชมชานด้านต้อลงมาหา
ใครเรียกใครหาใครแนะนำ
มาสมานสมาคมสมสัตว์
สารพัดอัปรีภัยก็มีมา
จะเอาไว้นั้นในคูหา
ของทยาของเจ้าตะเภาทอง
ดีแล้วช่วยทำจล้าจลอง
ทั้งสองจะได้ไม่เร้งรัด
ถึงโอดเจาก็ตรงคงในสัตย์
ชั่วช้าสารพัดเหมือนมนุษย์

๗ ๑๕ คำ ๗

ทยา ดี สำคัญ

๑ น้อยเอยน้อยหรือ
 จริงแล้วเจ้าเฝ้าตีผิวมนุษย์
 ทั้งชื่อทั้งสัตย์สารพัดดี
 ถึงเมื่อวันจะตายวายว้าง
 กระนั้นสิ่งจรรวนรบนบ่หา
 ทั้งบกเรือเหนือใต้ในแคว้นแคว้น
 อันตัวพินี้สักแต่ว่าชาย
 พึ่งจะได้พบพานงานประชัน
 เจ้าจึงตัดขาดไม่ปรารภนา
 แต่ข้างพียงมีเชื้อโย
 ไม่เห็นเลยว่าจะเฉยเสียเช่นนี้
 น่าจะมีสักสิ่งเป็นลึงลาย
 หนุ่มหนุ่มกุ่มกุ่มก็มิตรึก
 เดิมทีพี่มาพาขึ้นไป
 ไม่นึกแหม่งว่าจะแก่งไปเอาเหตุ
 ทำกระบวนรวนเรประเว่ประวิง
 กุมภาผิวเจ้าเล่าลือชื่อ
 เกิดหรือให้ไปตามชาลวัน

ยังจะรื้อกวนใจมิให้หยุด
 ไม่เหมือนหม่อมมันักกะผุดผ่วนาง
 ไม่มีคดคอดตลอดทาง
 ก็ไม่ว่างเว้นสวาทขาดแคลน
 เพราะดีกว่าชายอื่นสักหมื่นแสน
 จะหาแทนผิวเก่าไม่เท่าทัน
 แยกกายคล้ายอยู่ไม่สู้ขยัน
 ชั่วกว่าชาลวันทุกสิ่งไป
 จะนัดแนะให้มาก็หาไม่
 ติดใจอยู่มั่งจึงซังตาย
 ทำให้พี่แสบท้ออยู่จนสาย
 รักซ้อนซ้อนร้ายไว้ภายใน
 มันจะเป็นเช่นนิกหาผิดไม่
 สำคัญใจว่ารักกันจริงจริง
 ไม่สังเกตสังกามารยาหญิง
 ดีจริงแล้วจะได้เห็นกัน
 ตายเพราะฝีมือของใครนั่น
 ทำขบฟันแล้วเดินเมินออกมา

๗ ๑๘ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
 ทำกระบวนชวนหยิกด้วยมารยา

วิมาลาฉวยฉุดยุตคร่า
 นีร่าลาใครแล้วหรือจะไป

เออะอะไรอกเอ๋ยไม่เคยเห็น
มาพาโลโพคลุมกลุ้มใจ
ไหนจะพาขึ้นไปให้เมียลับ
เดิมทีที่วิวาทวาทา
เมียหม่อมมาชี้หน้าด่าทอ
หยาบหยามข้ามหัวหม่อมผัวไป
เขารุมกันตีด่าซ้ำอึ้งอ้อ
เหตุว่ารักแล้วก็พาบิน
ได้เอียงแล้วกระไรให้จนลุ่ม
จับได้ไหนนั่นข้อพิรุธ
จะไฉนกับอวิมาลา
ว่าเล่นเปล่าเปล่าแล้วจะไป
เชิญชี้ชายชูช่าดูก่อน
แกลึงพาลพาโลโกรธา
มีห้าหั้นฟันเข้าให้ย่อยยับ
ว่าพาลงครวญคร่ำรำไร

เชิงเช่นเจ้าจอมหม่อมผัวใหม่
สารพัดเสกใสวิมาลา
ยังมีหนาซ้ำกลับมาด่าว่า
เพราะข้าพาลทะเลาะหรือเพราะใคร
ไสคอช้ำก่อนจริงหรือไม่
หนทางช่างกระไรไม่ได้ยิน
ตาเจ้าบอดไปหรือไม่เห็นสิ้น
ซังแล้วถมดินให้โทรมทรุด
ได้ชมแล้วกระไรให้สูงสุด
ที่ทุจริตคิดนอกใจ
ทำตามโทษอาอย่าปราศรัย
ข้ายังไม่ให้โคลคลา
ได้แล้วจะนอนลงให้ฆ่า
นี่หม่อมเมียสอนมาซ้ำเข้าใจ
อันจะให้เจ้ากลับอย่าสงสัย
จุดชายผ้าไว้มองมือ

๗ ๑๘ คำ ๗

๑ งอนเอียงอนชด
เจ้าลิแสนคมคารมลือ
ข้าเป็นคนพาที่ไม่มีสัตย์
จะมาบีบน้ำตาเอาซ้ำไย

เอื้ออ่อนหย่อนพยศลงแล้วหรือ
ทำไมมายุดยื้อซ้ำไฉน
ไม่จัดเอาจริงสักสิ่งได้
ซ้ำทำสิ่งไรให้เคืองตา

เป็นไรมิโลดเต้นเล่นตัว
จนออกเช็ดคารมระอมระอา
ทั้งสองเมียสามเมียมิเสียแรง
เจ้ากระบิดกระบวนกวนใจ
จะหาใหม่ให้ดูขึ้นกว่านี้
แน่เจ้าจะมีใหม่มั่งก็ตาม
นั่งอยู่ไยเล่าเจ้าคนคม
ทำหน้าบูดบึ้งเห็นซึ่งครัน

เย้ายวเยื้องยักให้หนักหนา
มันไม่น่าแล้วจะข้าจะไป
ปากกล้ำหน้าเชิงคารมใหญ่
เอาไวโยหย่าเสียนางเมียงาม
อีกสักสี่ห้าคนให้พันสาม
แต่ให้งามสมหน้าเหมือนชาลวัน
มีคำคารมอมอะไรไว้นั้น
ใครบอกบุญสุนธรรมี่ไม่ศรัทธา

๗ ๑๒ คำ ๗ เจระจา

๑ เมื่อนั้น
ไต่ย็นไกรทองวิมาลา
คารมข้างนางเมียก็ไม่ชั่ว
ถ้อยทีดีขยันดันตึง

นางเลื่อมลายวรรณอยู่ในคูหา
วิวาทวาทกันอ้ออึง
ข้างเจ้าผัวก็ไปไม้หนึ่ง
นางจึงลุกเดินออกไปดู

๗ ๔ คำ ๗ เพลง

๑ เยี่ยมเยียมมองมองแล้วร้องว่า
ทั้งหม่อมเมียหม่อมผัวล้วนตัวรู้
จะสาวไล่ให้กาแย่งแรงทั้ง
ใช้จะเกล้งแสรงซ้ำปราเปรียบเปรย

อะไรนี่บนบ้านำหนวกหู
ไม่อดสูฝีสางบ้างเลย
อ้ออึงมันไม่ตีนะพี้อย
พี่ก็เป็นคนเคยคนเข้าใจ

จะสาวไล่ให้กาแย่งแรงทั้ง

(สำนวน) สาวไล่ให้กากิน หมายถึงเอา
ความลับของฝ่ายตนไปเปิดเผยให้คนอื่นรู้
เป็นการประจานตน หรือพรอคพวกตน

จะมาขึ้นพื้นฝอยหาคะเข็บ
เมื่อกินอยู่ที่ลับแล้วเป็นไร
จะพลอยให้เพื่อนเมียเสียรังวัด
ยิ่งจะลือระยำซ้ำร้าย

หยิกเล็บจะเจ็บเนื้อหรือหาไม่
จะมาไขกลางแจ้งให้แพร่พราย
ถ้าฉวยพลัดขาดลอยลิดอวยหาย
เป็นสองม่ายสามม่ายน่าอายใจ

๗๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
อุแม่เอ๋ยเจ้าจอมเมียหม่อมไกร
น้อยหรือห้ามปรามเหมือนหนามหนึบ
นางไม่มีที่ชั่วผิวเอ็นดู
ชอบจะช่วยกันเจ็บเก็บใส่ใจ
จะได้จดจารึกไว้ตรึกตรา
จริงแล้วคะข้าเป็นคนโฉดเขลา
อย่าพิกพุดร้อยบทประชดประชัน

วิมาลาตอบพลาททางค้อนให้
ออกมาได้สอนสั่งตั้งกระทุ้
มันปวดเจ็บเหลือแล้วถึงแก้หู
นี่เจ้ารู้อะไรมาเจรจา
นานไปเพื่อจะเป็นเหมือนเช่นข้า
ไหนไหนก็ราคาเดียวกัน
ไม่เหมือนเจ้าดีหมดข้างอดกลั้น
แต่เพลาเพลาเท่านั้นเกิดเป็นไร

๗๘ คำ ฯ

พื้นฝอยหาคะเข็บ

(สำนวน) คู้ยเซี่ยหาความที่สงบแล้วให้กลับ
เป็นเรื่องขึ้นมา

หยิกเล็บจะเจ็บเนื้อ

(สำนวน) หยิกเล็บเจ็บเนื้อ

กินอยู่ที่ลับ...ไขกลางแจ้ง

(สำนวน) กินในที่ลับไขในที่แจ้ง เปิดเผย
เรื่องที่กระทำในที่ลับให้คนทั่วไปรู้

เสียรังวัด

(สำนวน) พลอยเสียหายไปด้วย

๑ เมื่อนั้น
วิมาลาเมียฆ่าแล้วเหลือใจ
พบปะหน้าไหนใส่อาหมด
ตะกิ้งตะเกียงเจี๊ยงจรรอบตัว
เถิดชิดตามถนัดไม่ขัดขวาง
ใครคารมสมควรราคา

เจ้าไกรทองร้องว่าอัชฌาสัย
เหมือนหนามไหนเกะกะระรัว
ไม่ละลดทะเลาะคนเสียจนทั่ว
ความว้ายยังไม่หายความควายมา
ทั้งสองข้างวางกันให้หนักหนา
จะเปลื้องผ้าคาดพุงออกรางวัล

๗ ๖ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
เอออะไรเขาว่าประสาถิ่น
สารวอนค่อนว่าประดาเสีย
เจ็บใจใครมั่งจะไม่แค้น
จริงแล้วข้าหมอความเหมือนหนามไหน
พูดจาพล่อยพล่อยร้อยประตุ
ถึงคราวจะหียบผิดไม่คิดหน้า
เจ้าเอ๋ยจงถนอมหม่อมเมียไว้
ชะนางคนดีไม่มีชั่ว
นานไปจะขึ้นถึงหลังคา

วิมาลาตอบไปขมิ้มมัน
หม่อมผัวตัวสั้นออกเถียงแทน
ให้หม่อมเมียได้หน้าขึ้นกว่าเขน
นี่แหละแม่นแท้วเป็นตราชู
แต่กระนั้นเกี่ยวไวยังไม่อยู่
เหมือนใครไม่รู้ไม่เข้าใจ
เจี๊ยงงาสารพัดพูดได้
อย่าให้ใกล้เคียงกับเจี๊ยงงา
เอาหม่อมผัวออกตั้งเป็นตั้งหน้า
หน้าตาตละชาดเลือดฝาดแดง

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ช่างไม่ขันดันแดกแหกกระแซง
เห็นอื้ออึงจึงออกมาห้ามปราม
ข้าเป็นคนเจียมตัวกลัวเกรง

นางเลื่อมสลายวรรณเสียงเสียงแข็ง
มาตะแคงแว้งวัดเอากันเอง
กลับใส่ถ้อยร้อยความไม่เหมาะสม
ไม่เป็นโตงเป็นเตงน่าอายใจ

เออจะเอาอะไรมาขึ้นหน้า
ทำคุณบูชาโทษโหดไร้
มาดูหน้าข้าเถิดท่านผู้หญิง
สำคัญว่าผัวรักยกลูกคาง
ทำไมเล่าจึงมีเอาไว้ให้ขาดเด็ด
กลับลงมาครางคริตพะอืดพะอม
เกิดคะรำคาญขึ้นครั้นทะเลาะ
กระต๊อบเท้าลงสันดินบ่นไป

เป็นแขนเป็นขาข้างว่าได้
สารพันสรรใส่ไม่ไว้วาง
มันแดงจริงยิ่งกว่าย้อมน้ำฝาง
สาระตั้งวิ่งวางไปตามลม
หรือไปปะบอระเพ็ดเข็ดขม
ก็พอสมน้ำหน้าสาแก่ใจ
นี่เนื้อเคระหมาเป็นเหยียบหนามไหน
เข้าในห้องหับจับปล้น

๗ ๑๒ คำ ๗

โอโสม

๑ เมื่อนั้น
จึงว่านี่แน่เจ้าแต่เท่านั้น
เขาก็เข็ดปากคอไม่ต่อสู้
ยังตะบอยบ่นว่าบ้านน้ำลาย
จนเหงื่อย้อยเหงื่อไหลก็ไม่คิด
มันงามเหลือแล้วเจ้าวิมาลา
อะไรเล่าเฝ้าชำเลื่องเคื่องค้อน
ชวนคนเจ็บเจ็บเจ้าเล็บยาว
ไปเอนหลังเอนไหล่เล่นตีกว่า
ว่าพลางจงนางเข้าห้องใน

เจ้าไกรทองลั่นลมคมสัน
อย่าป่วนปั่นหันหมุนวนวาย
หนวกหูเต็มทีจนหนีหาย
เคียดแค้นแสนร้ายรามา
แบ่งปูนแต่สักนิดไม่ติดหน้า
หน้าตามอมเมมเหมือนแมวคราว
ทำแสงอนท่งทั้งยิ่งกว่าสาว
น่าขังรังหยาบสุดใจ
นึกว่าสู่ขอเข้าหอใหม่
นั่งบนเตียงเคียงไหล่ไขว่คว้า

ฝาง	ชื่อไม้ชนิดหนึ่ง เนื้อไม้สีแดง ใช้อย้อมผ้า
แมวคราว	แมวแก่ตัวผู้รูปร่างใหญ่

อย่าฮึดฮัดวัดแว้งเครื่องแป้งจะหก	หยิบกระຈးกมาให้น้องส่องดูหน้า
ช่วยตกแต่งแป้งกระຈးจะละลายทา	วิมาลาเคื่องขัดปดมือ
นี้จะหยิกจะทิ้งไปถึงไหน	จะทำให้พี่ป่วยไปเสียหรือ
ซักชายผ้าห่มหลุดยุดยื้อ	ถูกถือตามธรรมเนียมเลียมลอง
คลื่นซัดอัศจรรย์ลั่นเลื่อน	สะท้านสะเทือนถ้าเหวเปลาปล่อง
เล่าโลมเลี้ยวลอดสอดคล้อง	ทั้งสองถ้อยที่ปริดา

ฯ ๑๖ คำ ฯ โลม

ร่าย

๑ เมื่อนั้น	วิมาลาสรवलเสสนหา
คลึงเกล้าเหย้าวนชวนภัสตา	ให้พูดจาเรื่องราวเล่านิทาน
ได้ย็นข้าวเล่าลือมาจะแจ้ง	ว่านายแพ่งกับนายฉิมอยู่ริมบ้าน
หม่อมได้ฟังมั่งหรือไม่เขาไปงาน	โปรดประทานเล่าไปให้ฉันทฟัง

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น	เจ้าไกรทองตรองตรินึกความหลัง
เมื่อวันพระปะนายฉิมที่ริมวัง	เข้าแฝงฟังพอเขาเล่าก็เข้าใจ
จำเขาได้ดอกนะน้องสองสามมุก	พอแก้ทุกซกซุกเชิญเห็นจะได้
แล้วบ้านปากคายนหากกระแอมไอ	เอาหมอนใส่หลังฟังแล้วอิงเอน

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ พี่จะกล่าวเรื่องราวเนื่องมา	อารามร้างกลางนามีตาเถน
อยู่สองคนในกุฎิไม่มีเณร	บิณฑบาตเข้าฉันเพลทุกวันไป

มุก เรื่อง

องค์หนึ่งเที่ยวบิณฑบาตยาจนา
จ้งหันหลายทวารพิกัดใจ

พอสีกาเขาแกงจับแจงใส่
กลับไปยังที่กุฎิพลัน

๗ ๔ คำ ๗

๑ ครั้นถึงหอกกลางก็วางบาตร
แม้้นอยู่ให้หลวงตานั่นมาทัน
พอแลเห็นตุ่มวางกลางกุฎิ
จึงหย่อนองค์ลงในตุ่มสุโขทัย

เชิงฉลาดจะหลีกหลบขบฉัน
จะต้องป็นแกงหอยนั้นน้อยไป
เห็นท่วงที่จะลงฉันในนั้นได้
เอาแผ่นอิฐปิดไว้มิได้ซ้ำ

๗ ๔ คำ ๗

๑ จะกล่าวถึงเถนองค์หนึ่งนั้น
แหงนดูสุริย์ฉายสายเต็มประดา
คิดว่าเพื่อนยังไม่มากี่ดำโงะ
กูแสบท้องนักรักหนาไม่ทำมัน

ได้จ้งหันนิตเดียวเที่ยวหนักหนา
ก็กลับมาถึงที่กุฎิพลัน
อ้ายตายโหงเที่ยวไปถึงไหนนั้น
ขัดสมาธิสองชั้นเอาซ้อนโพง

๗ ๔ คำ ๗

๑ ส่วนเถนในตุ่มนั้นฉันตะบอย
ตาเถนอยู่ข้างบนเห็นทะนนวนโคลง
ส่วนเถนอยู่ในทะนนวนพันแกงเอา
เถนคงร้องดินแทบสิ้นชีวิต

ทำปากตูดตูดหอยดั่งจับโจ่ง
มาเปิดอิฐปิดโอ่งแล้วเพ่งพิศ
ถูกเข้าที่หน้านัยน์ตาปิด
เอ๊ะอะไรพันพิษแสบสุดใจ

ยาจนา	การขอ
จ้งหัน	ข้าว อาหาร (ใช้เฉพาะพระสงฆ์)
ทวาร	ทัพพี

เถนองค์นั้นจึงถลันลูกออกมา
จึงเอาโอตักน้ำมาทันใด
เห็นเพื่อนกันหายปวดช้ำอวดรู้
จึงแก้เอ็งไว้ได้ไม่ปลดปลง
เอ็งอย่าได้ไปมองที่ปากโอ่ง
ตาเถนคงแจ่มจิตก็คิดกลัว

แล้วว่าข้าจะช่วยดับพิษให้
รดลงไปที่หน้าตาเถนคง
นี้ว่ากูได้คาถาตาบุญสง
ที่นี้จึงอุตส่าห์รักษาตัว
อ้ายจู้บโจ่งมันร้ายมิใช่ชั่ว
รักษาตัวอยู่ด้วยกันทุกวันเอย

๗ ๑๐ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ชมว่าเพราะนักหนานำรางวัล
ถ้าปะเขาหางานการของราษฎร
ใช้ว่าเล่นเช่นหม่อมเธอพร้อมพริ้ง

วิมาลาปริดีเปรมเกษมสันต์
แต่กระนั้นดีครั้นขยันจริง
ส่งพิณพาทย์นายมีจะดียิ่ง
ไปงานไหนได้ผู้หญิงวิ่งตามมา

๗ ๔ คำ ๗

๑ เมื่อนั้น
ผู้หญิงหาไหนเฝ้าตามมา
ไหนเล่าเจ้าจะตกรางวัลพี
สะกิดแค้นแนมนมชมสไบ
อัสจรรยบันดาลอยู่บ่อยบ่อย
พิรุณร่วงดวงไฉนเต็มแล้ว
การสัมผัสเย้ายวนชวนชื่น
หยุดสวาทขาดเพลาเข้ามาเดือน

เจ้าไกรทองยืมพลางทางว่า
คือผู้หญิงกุ่มภาที่ตามไป
หันหน้ามานี้จะบอกให้
คว่าไขว่ขวานเฝ้าต่อแย
รสอร่อยมิได้จืดให้ชืดแซ
รักกันคุ้มแกไม่แซเชือน
จะหาอื่นมาให้ไม่มีเหมือน
มิได้เคลื่อนคลาดคลาราว

๗ ๘ คำ ๗

ตำนาน พระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง*

๑ พระราชนิพนธ์ไกรทองสองเล่ม เขียนเต็มตัวผจงลงเส้นสอ
 ใครติเตียนแล้วเจียนจะเป็นบอ ถึงจะตอ ก็เต็มยากลำบากคิด
 ทรงประดิษฐ์คิดใส่ให้เป็นกลอน ไว้รำเดินเล่นละครอนจริด
 แต่ก่อนเก่าได้ดูอยู่เป็นนิจ บำรุงจิตชาวประชาข้าราชการ
 ตั้งโรงต้นสนคนแออัด ซ้อมหัดแก้ไขในราชฐาน
 เมื่อช้างเผือกมาใหม่ได้ออกงาน ทั้งเครื่องอาณโอบอ้านารัก
 ตัวละครเล็กเล็กเด็กหมด สมเกียรติสมยศสมศักดิ์
 มีแต่คนมาสามัคคี จงรำกรองบาทบทมลาย
 เหล่าขุนนางต่างถวายบุตรี พวกที่มีบุตรชายถวายหลาน
 ปะทีเป็นหมันบุตรกันดาร คิดอ่านไกลเกลื่อน้องเมียมา
 ทั้งจีนแขกลาวพวนญวนทวาย ต่างถวายลูกเต้าเอาหน้า
 เขมรมอญชาวชุมพรไชยา ทุกภาษามาพึ่งพระบารมี

* ตำนานพระราชนิพนธ์นี้เขียนไว้ในท้ายบทละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง
 ไกรทอง เข้าใจว่า กลอนแต่งในสมัยรัชกาลที่ ๓ และโคลงแต่งในสมัย
 รัชกาลที่ ๔

โรงต้นสน โรงละครในพระบรมมหาราชวัง สร้างในรัชกาลที่ ๒ อยู่ตรง
 หน้าประตูพรหมศรีสวัสดิ์ ตรงที่สร้างหอธรรมสังเวช เมื่อ
 รัชกาลที่ ๔

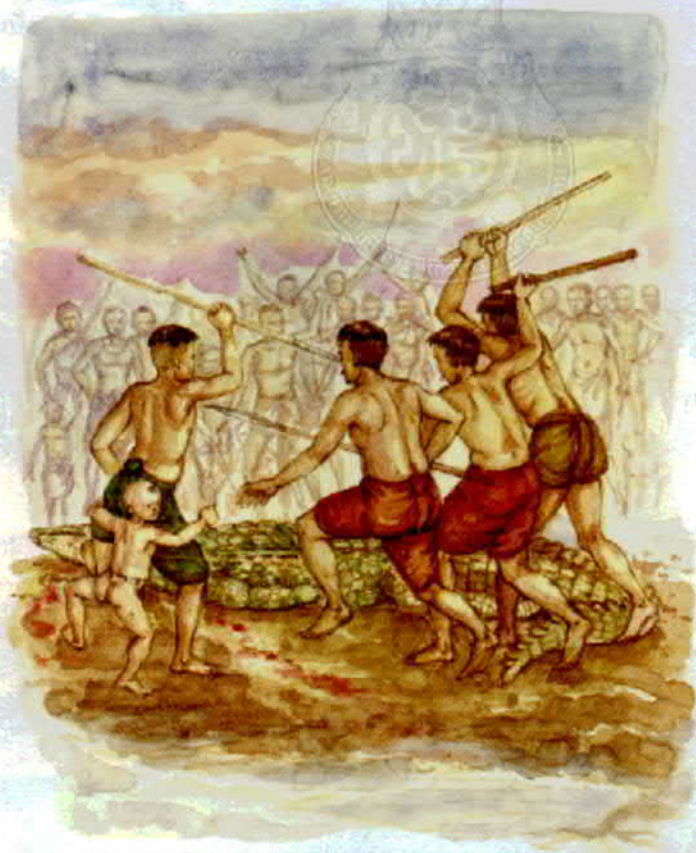
ช้างเผือก คือพระยาเสวตกุญชร ช้างเผือกเอกเมืองโพธิสัตว์ ซึ่งเข้ามาสู่
 พระบารมีเมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๓๕๕ อันเป็นปีที่ ๔ ในรัชกาลที่ ๒

ทรงพระเดชปกเกล้าราษฎร
 บำบัดโศกโรคภัยไม่ย่ำยี
 ลูกคำพาศิตต่างประเทศ
 สมบัติพิสดารมากมาย
 พร้อมหมู่โยธาทำเฝ้า
 ต่างคนสุขเกษมเปรมปรีดิ์

ให้เป็นสุขถาวรเกษมศรี
 ทั้งพราหมณ์ชัสนณะได้สบาย
 บรรทุกของวิเศษเข้ามาถวาย
 ทรงแจกจ่ายนิจกัตเบียดหวัดปี
 ล้วนเหล้ามั่งคั่งตั้งเศรษฐี
 ทุกทิวาราตรีปีเดือน เอย ะ

๑ ไกรทองสองเล่มล้วน
 เป็นพระนิพนธ์ทรง
 คัดจอมพิภพพงศ์
 แดลงพระนามท่านไท่

ลายผจง
 สืบไว้
 ภาณุมาศ
 เลิศล้ำลือแสง

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง การคัดสรรและเผยแพร่บทละครนอก เรื่อง ไกรทอง
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการคัดสรรและ
เผยแพร่วรรณกรรมของชาติขึ้น เพื่อดำเนินการพิจารณาคัดสรรวรรณคดี
และวรรณกรรมที่มีคุณค่าซึ่งถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรอนุรักษ์และเผยแพร่
ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่
สังคมปัจจุบัน คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่า บทละครนอกพระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง ไกรทอง เป็นวรรณคดี
ที่ทรงคุณค่า เนื้อเรื่องสนุก กอปรด้วยแง่คิด ถ้อยคำภาษา และกลวิธีการแต่ง
อันเป็นแบบอย่างได้ สามารถใช้เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการจึงได้จัดพิมพ์หนังสือบทละครนอก เรื่อง ไกรทอง ขึ้น
และเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นประโยชน์
อย่างยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป ได้ศึกษาเรียนรู้และเพื่อความ
เพลิดเพลิน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นายสุรัฐ ศิลปอนันต์)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่ วรรณกรรมของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์สวณิต ยมาภัย	ที่ปรึกษา
นายบรรเจิด อินทุจันทรวงศ์	ที่ปรึกษา
นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	ที่ปรึกษา
อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
รองอธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภางค์	รองประธานกรรมการ
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง	กรรมการ
นางปรุงศรี วลัยโกดม	กรรมการ
(แทน ผู้อำนวยการกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์)	กรรมการ
นางมนตรี เทียมสิงห์	กรรมการ
(ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม)	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์	กรรมการ
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชลธิรา สัตยาวัฒนา	กรรมการ
นางดารณี วงษ์อยู่น้อย	กรรมการ
นางพรพิมล ธรรมเนียม	กรรมการ
นายวิชัย พยัคฆโส	กรรมการ
นางสาวสมพร จารุณี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางบุษบา ประภาสพงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ

นางบุษบา ประภาสพงศ์

นางสาวปริญญญา ฤทธิเจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวลำเตียร ชนะสุวรรณ

ถ่ายภาพประกอบจิตรกรรมฝาผนัง

นายทวีพร ทองคำใบ

